

Pierre-Albert en Jean de Launay, meester-vervalsers in de 17de eeuw te Brussel en Doornik

Pieter Donche

Deze bijdrage betreft in de eerste plaats de voorouders van de beruchte meester-vervalsers in de genealogie, de Brusselse broers Pierre-Albert en Jean de Launay. Hun levensloop is bijzonder kleurrijk maar eindigde voor beiden niet goed (en terecht), voor de oudste met een vernederende veroordeling, voor de jongste met twee terdoodveroordelingen, in Brussel en Doornik, welke laatste ook effectief werd uitgevoerd.

Hun ware voorgeslacht is niet goed gekend. In eerdere publicaties zijn er slechts losse gegevens over. Hun gefingeerd voorgeslacht, waarin ze zich lieten afstammen van een vooraanstaande Bretoense familie met dezelfde familienaam is meer bekend door de ruchtbaarheid die ze er aan gaven in hun talrijke geschriften. Maar het leek ons onnodig om bij die verzinsels stil te staan. In deze bijdrage geven we hun voorgeslacht zoals we dit op basis van authentieke archiefbronnen konden natrekken¹.

Voor wie de broers niet kent of voor wie hun namen al wel eens gehoord heeft, maar niet het fijne erover weet, willen we beide meester-vervalsers eerst even voorstellen.

De broers Pierre-Albert en Jean de Launay

Pierre Albert (° 1611, + 1694) was de oudste zoon en het eerstgeborene van tien kinderen van zijn ouders Pierre de Launay (° Rouen, ca. 1577-78, + 1646, Antwerpen St.-Jacob) en (x Brussel, 1610) Catharina van Itteren. Al hun kinderen, zes zonen en vier dochters werden te Brussel geboren. Zijn broer Jean (° 1624, + 1687) was het zevende kind. Hij trad in de voetsporen

van zijn twaalf en een half jaar oudere broer maar overtrof hem nog een heel eind in leugenachtigheid en extreme hoogmoed.

PIERRE ALBERT DE LAUNAY². Hij werd gedoopt als Petrus te Brussel, St.-Goedele op 15 november 1611. Zijn doopakte vermeldt geen tweede voornaam. Hij lijkt die later zelf toegevoegd te hebben en zeker al in 1657 te hebben gebruikt (zie verder).

² Zijn portret hierbij afgebeeld is een onderdeelje van een grote gravure van Lucas Vorsterman naar Jacob van Weerden (DELGRANGE noemt hem van *Woerden*). Het betreft één van de 120 portretjes in de gegraveerde versie (140 x 128 cm, vermoedelijk gedrukt Antwerpen bij Adriaen Possemiers) van een schilderij (170,5 x 134,2 cm, toegeschreven aan de kunstschilder François Duchatel, dat bewaard wordt in Beloeil in het museum van het kasteel van de prinsen de Ligne) die de inhuldiging voorstelt van Karel II, koning van Spanje, als graaf van Vlaanderen op de Vrijdagmarkt te Gent op 2 mei 1666.

¹ In de publicaties van L. GALESLOOT (1866) en D. DELGRANGE (2013) en in de bijdrage van PH. DE GHELLINCK VAERNEWYCK (1984) (zie literatuurlijst) werden slechts enkele feiten aangehaald. Ook enkele andere 19de-eeuwse auteurs haalden totaal verkeerde pistes aan die zijn voorouders zochten tussen Rijsel en Douai of in het Henegouwse dorpje Pottes.

Huwelijk

Hij huwde in 1643 of eerder, met Louise Adrienne VAN ZINNICO³, gedoopt te St.-Jans Molenbeek op 20 september 1622 (peter: Alexander van Hamme, meter: Adriana Immeloot, echtgenote van Hendrik van Croonendael, schatbewaarder- oorkondenbewaarder van Financiën). Zij was een dochter van François van Zinnicq (Brussel, 1569 – Molenbeek, 1646) en diens tweede echtgenote Louise van Hamme gezegd de Guevara.

Zij overleed, amper 34 jaar oud, op 11 mei 1657 en werd begraven in de grafkelder van haar familie in de Brusselse St.-Goedele kathedraal. Pierre-Albert zou haar nog 37 jaar overleven ...

Controleur-generaal van de artillerie

Zijn schoonvader was heer van Koekelberg, raadsheer, controleur-generaal van de artillerie en munitie en commissaris van oorlog van de Nederlanden. Vanaf 1640 stond Pierre-Albert de Launay hem bij in diens taak van controleur-generaal van de artillerie. Zo vinden we van hem een inventaris van alle artillerie en munitie in verscheidene plaatsen van het land op datum van 1 maart 1643 en met nog een bijwerking van 1645, door hem ondertekend. Het geheel (papier in een perkamenten koft) is erg verzorgd opgemaakt met aangehechte perkamenten strookjes rechts met daarop in verzorgde hoofdletters korte inhoudsbeschrijvingen, dienend als bladwijzers voor de rubrieken: kanonnen, affuiten, poeder, lonten, kogels in lood, kogels in ijzer, bommen en granaten, ingrediënten voor vuurwerk, instrumenten voor pioniers, pijken en verdedigingswapens, musketten en haakbussen, molens voor poeder, planken van eik en dennen en andere oorlogswerktuigen. Zijn gedetailleerde inventaris geeft daarna nog voor elk soort voorwerp het aantal per plaats of fort op.

Hij werd zelf in de functie van raadsheer en controleur-generaal voor de koninklijke artillerie van de Nederlanden bevorderd op 11 mei 1644 (twee jaar voor het overlijden van zijn schoonvader) en legde de eed af op 1 september⁴. Hij werd hiervoor vanaf 11 mei vergoed met een jaarwedde van 365 Lb⁵.

Hij presenteerde in deze functie in 1657 aan de markies van Caracena nog een gelijkaardige inventaris, ditmaal onder een Spaanse titel: *Relacion G(en)eral y por mayor de la Artilleria ... P.º Alb.º de Lunay. En Bruxelas a dos*

del mes de henr. de 1657 años. Dit rapport draagt eveneens zijn handtekening⁶.

Over de periode 12 mei 1667 - 14 april 1672 zijn drie rekeningen bewaard van Pierre-Albert de Launay als raadsheer en controleur-generaal van de artillerie. Maar de volgende rekeningen werden ingediend door Jerome Ignace Jacops in dezelfde hoedanigheid⁷. Hij moet dus dit ambt in april 1672 verlaten hebben.

Of hij ook echt in 1676 tot luitenant-generaal van de artillerie, zoals hij zich noemde, werd benoemd is erg twijfelachtig. Het hele jaar 1673 had hij in de gevangenis doorgebracht tijdens zijn proces voor de Raad van Brabant, die tot een veroordeling had geleid op 15 maart 1674 (zie verder).

Wapenheraut⁸

Maar al van voor de start van zijn loopbaan in de militaire administratie had hij ook een andere ambtelijke loopbaan en wel op een heel ander terrein, nl. in de Heraldische Kamer der Nederlanden, het milieu dus van wapenherauten en wapenkoningen. Hij was een leerling van Henri Prévost de le Val, wapenkoning voor het graafschap Artesië en de kasselrijen Rijsel, Douai en Orchies. Bij patentbrieven gegeven op 24 februari 1639 door de Privé Raad te Brussel werd hij als 27-jarige benoemd tot *persevant*, dit is 'aspirant wapenheraut'. Opmerkelijk is dat al zeer kort daarna, toen het ambt van wapenkoning voor het hertogdom Brabant vrijkwam door het overlijden van Jeronimus de Becberghe, hij, amper drie maanden na zijn aanstelling tot *persevant*, van dezelfde raad patentbrieven van 21 mei wist te bemachtigen waarmee hij in de schoenen van wapenheraut Becberghe kon stappen.

Toen Jozef van den Leene, sinds 1660 luitenant eerste wapenkoning der Nederlanden, naar Spanje werd geroepen, werd Pierre-Albert de Launay, op dat ogenblik de oudste wapenheraut, als interimaris aangesteld. De echtgenote van den Leene, die te Brussel gebleven was, betwistte hem deze gunst. Zij kon van de Privé Raad bekomen dat hij geschorst werd, maar toen haar echtgenoot bedlegerig werd, verving de Launay hem opnieuw, wat tot een grote animositeit met de echtgenote leidde. Toen van den Leene in 1680 overleed was de reputatie van de Launay (na zijn vernederende veroordeling in 1674, zie verder) dan al zo verslechterd dat hem het ambt van wapenkoning geweigerd werd.

3 Voor de familie van Zinnicq, zie vooral: D. VAN DE KERCHOVE DIT VAN DER VARENT, 'La famille van Zinnicq de Bruxelles', in: *Le Parchemin*, 1990, n° 268, pp. 232-265, i.h.b. pp. 243-244.

4 ARA, Contadorie en pagadorie, nr. 75 f° 3-5.

5 ARA, RK, 46.012 (Reg. 1640-1650) f° 159; 46.013 (Reg. 1651-1659) f° 160; 46.014 (Reg. 1660-1671) f° 145 en 147; 46.015 (Reg. 1672-1680) f° 107 (toegang: J. PROOST, *Inventaire ou table alphabétique & analytique des noms de personnes contenus dans les registres aux gages & pensions des chambres des comptes*, Brussel, 1890).

6 ARA, Contadorie en pagadorie, nrs. 564 en 565.

7 ARA, RK, nrs. 26.174-26.176 (in de gedrukte inventaris verkeerdelijk vermeld als Pierre-Albert de *Lindick*), de volgende zes rekeningen zijn deze van Jacops.

8 Er waren verschillende graden in de ambten van de Heraldische kamer der Nederlanden: de laagste graad was deze van *persevant* (Fr: *poursuivant d'armes*) of aspirant-heraut, daarna *wapenheraut* en *wapenkoning*. De 'eerste wapenkoning' werd bijgenaamd 'Toison d'Or' (Gulden Vlies).

Conflict met Dandelot

Toen Pierre-Albert bij patentbrieven van 10 januari 1645 zijn definitieve benoeming kreeg als controleur-generaal van de artillerie, werd in Madrid zijn ambt van heraut als vacant beschouwd en op dezelfde dag toegevoegd aan een collega, Robert Dandelot. Maar dat was niet naar de zin van de Launay, die zich voorgenomen had beide functies én de bijhorende vergoedingen te cumuleren ... Hij weigerde Dandelot de registers en de uiterlijke tekenen van zijn ambt te overhandigen. Dandelot daagde hem hiervoor voor de Privé Raad. De Launay van zijn kant beweerde dat Dandelot aan het hof in Madrid had geïntrigeerd om de functie aan hem te doen toekennen en dat hij zelf geen ontslagbrieven had gekregen als wapenheraut.

De Launay had enkele invloedrijke beschermers in de Privé Raad en het proces rond zijn benoeming sleepte jarenlang aan. Dandelot stelde ook dat de titel van ridder die de Launay op 10 maart 1647 verkregen had van een buitenlander (de hertog van Lotharingen) van geen tel was in de Spaanse Nederlanden. Hieromtrent ontstond een eindeloze discussie waarbij zowel Dandelot als de Launay allerlei spitsvondigheden gebruikten om de geldigheid van andermans beweringen te ontkrachten. Dandelot daagde de Launay uit de patentbrief te laten zien aan de Privé Raad zeggend dat deze een vervalsing was. Op dat ogenblik vervolgde al een andere wapenheraut Colbrandt de Launay voor vervalsingen ... De Launay ging daarop in de tegenaanval tegen Dandelot: hij beweerde dat deze zonder grond de naam en het familiewapen van de familie d'Andelot gebruikte als het zijne.

Het proces tussen beiden sleepte dermate lang aan omdat beide partijen gesteund werden door machtige instellingen: de Launay door de Privé Raad, Dandelot door het Hof te Madrid. Elke steun die Dandelot kreeg vanuit Madrid werd straal genegeerd door de Privé Raad. Zij verklaarden de klacht van Dandelot niet ontvankelijk. Waarna de Launay niet naliet om daar de grootst mogelijke ruchtbaarheid aan te geven. Het antagonisme tussen de Privé Raad te Brussel en de Hoge Raad der Nederlanden in Madrid zorgde dat de zaak niet minder dan dertien (!) jaar aansloopte. Ondertussen oefenden beide tegenstrevers elk op zich de activiteiten van heraut uit. De Privé Raad durfde het blijkbaar toch niet aan om dat aan Dandelot te verbieden. Dandelot noemde zich *wapenheraut Brabant*. De Launay ondertekende met *'eerste en voornaamste wapenkoning Brabant'*.

Het aanslepende conflict bleef ook niet binnenskamers: op 3 augustus 1648 kwam de Launay in Brussel op straat toevallig Dandelot tegen. Deze had inmiddels op eigen kosten een gelijkaardig halssieraad laten maken, dat het ambt van heraut verzinnebeelde, dat ook de Launay gebruikte. De Launay ontstak hierover in woede, wierp zich op hem, greep hem bij de keel, scheurde zijn mantel los en vertrappelde die. Dandelot, al wat ouder, werd in bescherming genomen door toevallige pas-

santen. Een klacht van Dandelot over deze gewelddaad had geen gevolgen, integendeel, de Launay stookte een andere heraut Constantin Bouhelier op om een ander proces tegen Dandelot te initiëren.

Conflict met Colbrandt

Vanaf 1643, Pierre-Albert de Launay was toen nog maar 32 en slechts vier jaar actief als heraut, zag een andere collega-heraut Adriaan Colbrandt zich genoodzaakt tegen hem klacht in te dienen bij de Privé Raad wegens het uitschrijven via attesten van ongeldige adelserkenningen, het toekennen van extravagante wapenvermeerderingen of het onderling uitwerken van een regeling met overtreders van de overheidsedicten m.b.t. heraldiek. Wat de Launay op dat terrein ook voor zichzelf deed was nog een brug verder. Hij verspreidde een genealogie de Launay waarin hij beweerde af te stammen van een Bretoense familie Launay en zelfs van de hertogen van Bretagne. Colbrandt vroeg de bewijzen hiervan voor te leggen, hij wist dat er niets van waar was (zie ook de ware genealogie hierna). Het verweer van de Launay was voor hem kenmerkend: verdragingsmanoeuvres in de rechtsvoering om uitstel te bekomen voor het voorleggen van de gevraagde bewijzen. Opnieuw kreeg hij door zijn intriges steun van de Privé Raad. Na vele uitstellen bekomen te hebben kwam hij met het verhaaltje op de proppen dat zijn jongere broer Jean, toen in dienst van de graaf van Gomiécourt, de bewijsstukken verloren had tijdens een brand in St.-Omer op 30 april 1645. Dat was wel drie maand na de allereerste vraagstelling van Colbrandt om de bewijzen te leveren (januari 1645). Vreemd dus dat die niet meteen waren voorgelegd. Colbrandt voerde terecht aan dat dit verhaal ook om nog allerlei andere redenen wel erg onwaarschijnlijk was. Een jaar later kwam de Launay plots met een kopie voor de dag van een brief van de graaf van Gomiécourt die het verlies van de stukken in de brand moest bevestigen. De brand werd hierin gedateerd in mei 1646 (!). Het origineel hiervan wou de Launay *niet* laten zien. De Launay wist weer uitstel te verkrijgen. Uiteindelijk besloot hij om van Colbrandt af te geraken een groot stuk theater te laten opvoeren: hij stuurde zijn veel jongere broer Jean (toen 22, hij zou uitgroeien tot een nog vermeteler vervalsers) naar Colbrandt met enkele papieren. Bij Colbrandt veinsde Jean een extreme woede en gooide hij de papieren die hij had meegebracht die de gevraagde bewijzen moesten voorstellen, zonder ze door Colbrandt te laten inspecteren, recht in de open haard, met de woorden 'dat hij deze nog liever verbrandde dan de vernedering te moeten ondergaan die aan Colbrandt te moeten tonen' ... Uiteraard rapporteerde Colbrandt die theateropvoering. Maar de Launay slaagde er alweer in uitstel te krijgen in de verdere procesafwikkeling. Even later kwam hij met een nieuwe verklaring van Gomiécourt aandraven en diende prompt ook nog een klacht in tegen Colbrandt wegens smaad met eis tot schadevergoeding.

Maar Colbrandt had zelf zijn onderzoek gedaan en Gomiécourt gecontacteerd via een vertrouwenspersoon. Gomiécourt had geantwoord dat in de bewuste brand hij of zijn bedienden slechts enkele kleine kledingstukken hadden verloren en dat de brand ook niet in de woning zelf maar in een stal was geweest. Hij verklaarde ook dat hij een kopie van zijn zogenaamde attest dat de Launay hem had toegestuurd en gevraagd had te bevestigen een vervalsing was en dat hij had geweigerd op de Launays verzoek in te gaan. En dat ook Jean de Launay, zijn page, in de brand alleen maar wat linnen had verloren. En deze had ook nooit na dat brandje geklaagd dat hij daarin belangrijke papieren verloren had.

Colbrandt legde de Launay ook nog met andere zaken het vuur aan de schenen zoals zijn beweerde verwantschap met de Bretoense familie Launay, waar hij in de stamboom die de Launay verspreidde heel wat inconsistenties kon in aantonen.

Maar ook in zijn kwartierstaat had de Launay in zijn geschriften heel wat vervalsingen laten insluipen, welke Colbrandt één voor één aan de kaak stelde. Pas nadat een Gulden Vlies ridder, de graaf de la Mottri, gouverneur van Namen, gemerkt had dat de Launay valselijk kwartieren van zijn voorouders had overgenomen en met juridische vervolging dreigde, bond de Launay op dat punt in. Zijn kwartierschilden werden van de ene dag op de andere plots heel anders. Ze waren nu wel dichter bij de waarheid maar niettemin nog altijd niet pluis: meerdere families (van Itteren en Bourgondië) waar hij alleen via bastaardij van afstamde werden voorgesteld als wettige afstammelingen.

Toen zijn moeder Catharina van Itteren overleed, had hij haar wapen zonder de geëigende kenmerken van bastaardij laten afbeelden boven de deur van haar sterfhuis. En dat terwijl de Launay eerder zelf al in zijn ambt van heraut bv. de graaf van Wakken uit Gent, ook een afstammeling via bastaardij van de Bourgondische hertogen, had vervolgd voor precies eenzelfde vergrijp ...

De Launay zocht wraak voor de gerechtigde acties ondernomen door Colbrandt. Hij besloot de eerste wapenkoning te Madrid te bewerken teneinde te bekomen dat hij en alleen hij nog patentbrieven van adel zou mogen registreren in de Nederlanden en met uitsluiting van Colbrandt. Hiervoor fabriceerde hij een vervalste versie van een akte uit 1581 om zijn aanspraken kracht bij te zetten. Maar het opvragen door de Privé Raad van een kopie van de originele akte uit 1581 toonde zijn vervalsing klinkklaar aan.

Conflict met Flaccio

In 1651 werd Pierre-Albert ook in de Raad van Brabant door de heraut Engelbert Flaccio aangeklaagd omdat hij wapens toegekend had die verzonden waren. Ziehier hoe de Launay te werk ging om zijn aanklager schaa-

mat te zetten: toen de Launay vernam dat Flaccio in Antwerpen was om vervolgens voor opdrachten naar Gelderland af te reizen, zorgde hij op er slinkse manier in om de stukken van het gerechtelijk dossier te bemachtigen. Waarop hij extra stukken, vervalst uiteraard, aan het dossier toevoegde en zelfs de tripliek die Flaccio gevraagd was te schrijven, ook nog eens vervalste (de Launay schreef ze zelf). Daarna manipuleerde hij de Raad van Brabant, zodat die zich zou uitspreken voor de datum dat Flaccio terug in het land zou zijn. Alle vervalste stukken in het geniep toegevoegd aan het dossier waren uiteraard nadelig voor Flaccio, met als (beoogd) resultaat dat Flaccio's klacht onontvankelijk werd verklaard ...

Klanten ronselen

De Launay vervalste zelfs publieke ordonnanties die hij daarna liet uithangen aan kerkdeuren in steden van de Nederlanden, zoals bv. een ordonnantie met het wapen van de koning van Spanje van 1 februari 1650 die alle edelen aanmaande om bij hem hun adelbrieven te laten zien teneinde een officieel wapenboek uit te geven. Dat deed hij wegens een octrooi dat hij zagezegd daarvoor gekregen had. Allicht poogde hij een ruimere klantenkring op te bouwen voor zijn dubieuze praktijken. Nu had hij wel ergens een octrooi van de overheid, maar dat betrof enkel en alleen de publicatie en verkoop van een boek dat hij – beweerde hij – zelf had geschreven. Colbrandt klaagde hem daarvoor aan in 1651.

Altijd weer kon de Launay zich eruit praten, hetzij door vervalsingen te produceren, hetzij door uitstellen te bekomen om zijn belagers van zich af te schudden. Daarbij maakte hij veelvuldig gebruik van machtige personen die hij met leugens, vleierij en intriges aan zijn kant manoeuvreerde.

De vervalser loopt tegen de lamp, vervolging door de Raad van Brabant

Het was uiteindelijk pas door de procesvoering tegen zijn nog veel vermeteler jongere broer Jean, dat het gerecht ook zicht kreeg op de medeplichtigheid van diens oudere broer Pierre-Albert. Dit proces werd gevoerd voor de Raad van Brabant en daar had Pierre-Albert geen personen die hij kon manipuleren in zijn voordeel zoals in de Privé Raad. Het proces tegen zijn broer werd het begin van het einde van zijn loopbaan als meester-vervalser.

Op 15 december 1672 werd Pierre Albert (toen 61 jaar) naar de Raad van Brabant geroepen onder het voorwendsel dat zij hem wilden spreken. Aangekomen werd hij er onmiddellijk ondervraagd door meerdere raadsheren.

Zo werd hij ondervraagd over het afbeelden van de volle wapens (dus zonder kenmerk van bastaardij) van de (inmiddels uitgestorven) families van Itteren (moeder)

en Bourgogne-Amerval (zijn echtgenote) in de O.L.V.-ter-Kapelle kerk in Brussel. Voor elke netelige vraag verwees hij keer op keer door naar zijn jongere broer Jean, die, beweerde hij, zonder zijn medeweten in zijn naam brieven zou verstuurd hebben. M.a.w. altijd stelde hij dat hij er allemaal zo goed als niets mee te maken had. Die antwoorden waren geenszins bevredigend voor de Raad van Brabant, die besliste hem op staande voet aan te houden en naar de gevangenis van de Treurenberg over te brengen en een huiszoeking uit te voeren. Zijn volgende ondervraging gebeurde niet meer in de Raad maar in de gevangenis. Door een labyrint van leugens op te dissen en over heel wat zaken vol te houden zich niets meer te herinneren, pareerde hij alles wat hem ten laste werd gelegd. Toen hem de naam van een kanunnik Perez de Arte via wie hij patentbrieven zou verkregen hebben om de volle wapens te voeren, voor de voeten werd geworpen (die later een verzonden persoon zou blijken) wist hij over deze persoon natuurlijk ook weer nauwelijks iets tenzij dat 'hij ergens in het Luikse woonde' en dat zijn broer hem kende. Op 24 december volgde een derde ondervraging waarin men hem nader ondervroeg over die schimmige kanunnik Perez de Arte, die naar Madrid zou gereisd zijn om de bewuste patentbrieven voor echt te laten erkennen.

Na de ondervraging besliste de Raad van Brabant om alle papieren in zijn werkkamer en bibliotheek naar de rechtbank over te brengen en die kamers te verzegelen. Dit werd nog dezelfde dag, 24 december 1672 uitgevoerd. Het openbaar ministerie formuleerde een rekwisitoor in niet minder dan 83 artikelen. Ook in de loop van januari 1673 werd de Launay ondervraagd in de gevangenis van de Treurenberg. In maart werd hij grondig op de rooster gelegd betreffende patentbrieven van de titel van baron die hij en zijn broer Jean zouden verkregen hebben.

De procureur-generaal legde hem de volgende beschuldigingen ten laste:

- Zijn moeder Catharina van Itteren was een bastaarddochter van Jan van Itteren en van Margareta van Bourgondië, deze laatste op haar beurt een bastaarddochter. Bij haar begrafenis hadden de broers de Launay zich veroorloofd om de familiewapens zonder bastaardkenmerk in het openbaar te vertonen in de Brusselse O.L.Vrouw-ter-Kapelle kerk. De heraut Dandelot had hen daarover aangeklaagd en bekomen dat er barenstelen als kenmerk van bastaardij zouden over geschilderd worden (op de avond dat deze werden geschilderd werden alle ruiten van de woning van Dandelot door onbekenden ingeslagen ...).

- Korte tijd later hadden de broers te Madrid een rekwist ingediend om voor hun grootmoeder en moeder de volle wapens Bourgondië en van Itteren te mogen gebruiken, wat hen geweigerd was. Toch liet Pierre-Albert deze wapens in 1655 d.m.v. patentbrieven registreren en daarna de tekens van bastaardij op de wapens in de O.L.Vrouw ter Kapelle kerk alweer verwijderen. Maar die patentbrieven waren vervalst en gemaakt door ... zijn broer Jean de Launay. Dat hun moeder later alsnog gewettigd zou zijn en dat haar vader alsnog op zijn

sterfbed met haar zou gehuwd zijn, was ook niet meer dan een vervalste akte van een verder onbestaande notaris Van Linthout die hij had gebruikt in zijn stappen die hij in Madrid had ondernomen.

- Ook hun patentbrief van baron van het H. Roomse Rijk was vervalst: de brief was nergens geregistreerd in de kanselarij te Wenen en de naam van de secretaris aldaar, vermeld in de brief (de Lindenhuse) was onbekend in de kanselarij. Daarin waren ook gravures van portretten van de zozegde voorvaders de Launay opgenomen (uit de Bretoense familie van die naam). Nog allerlei andere akten bleken vervalsingen.

Pierre-Albert de Launay mocht zich daarna verdedigen. Dit leidde tot eindeloze debatten tussen het hof en de beschuldigde (en nog altijd gevangene) die zowaar een vol jaar (1673) aansleepten. Pas op 14 februari 1674 hielden beide partijen op om nieuwe bewijzen te eisen en vroegen zij het Hof om een uitspraak te doen. De documenten betreffende het zozegde huwelijk van 2 augustus 1600 van Jan van Itteren en Margareta van Bourgondië, waardoor hun dochter, de moeder van Jean-Pierre de Launay zou gewettigd zijn, evenals de patentbrief van baron van het H. Roomse Rijk werden als vervalsing gebrandmerkt.

Op 15 maart 1674 ordonneerde de Raad van Brabant dat alle voorstellingen zonder de bastaard barensteel van de familiewapens van deze personen, zowel bij de Launay thuis als in de O.L.Vrouw-ter-Kapelle kerk moesten gebroken worden en alle documenten gedrukt of geschreven daaromtrent vernietigd worden. De kosten van het proces waren uiteraard ten laste van de beschuldigde en zolang de hoge som van 1300 gulden niet voldaan was bleef de beklagde gevangen. Op 23 maart had hij blijkbaar al een borgsom bij elkaar kunnen brengen en werd hij vrijgelaten. Hij had daarna nog wel een grote vernedering te ondergaan: de vernietiging van de bewuste familiewapens die in zijn woning waren aangetroffen diende hij eigenhandig uit te voeren in aanwezigheid van de rechter en de procureur-generaal. Na vergeefse pogingen om zich hieraan te onttrekken, geschiedde dit op 26 april 1674.

De vervalser gestopt

Na zijn lange gevangenschap en vernederende veroordeling hield Pierre-Albert de Launay zich de laatste twintig jaar van zijn leven (dat nog tot zijn 83ste zou duren) koest, ervoor zorgend niet meer de aandacht te trekken van de rechterlijke wereld. Zijn reputatie was wel blijvend zwaar geschonden en zijn sollicitatie in 1680 voor het ambt van luitenant van de wapenkoning van de Nederlanden, dat vrijgekomen was na het overlijden van Jozef van den Leene, was dan ook vergeefs.

Overlijden

Hij overleed te Brussel op 27 september 1694, op de parochie St.-Michiels en St.-Goedele, bijna 83 jaar oud.

De heraut Platzaert maakte een grafschrift waarin hij niet naliet te wijzen op de schade die zijn ongebreidelde eierzucht had toegebracht aan het functioneren van het overheidsbeleid inzake adel en heraldiek: *Après une languissante maladie / Cy-gist Launay, de bonne mémoire / Qui, voulant éterniser sa gloire / Ternit avec lui celle de l'héraldie.*

Hij was dan wel overleden, maar tal van vervalste akten, stambomen en certificaten die hij een loopbaan lang geproduceerd had, bleven verder leven en werden maar traag in de volgende eeuwen ontmaskerd als vervalsingen. De extreme vernuftigheid waarmee ze samengesteld werden bezorgden ze een taai en lang leven, nog lang nadat hun schepper overleden was.

JEAN DE LAUNAY⁹. Hij werd gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 18 maart 1624.

⁹ Een ander portret van hem, ten voeten uit, in kostuum van een ridder van de Orde van Christus van Portugal is ingekleefd vooraan in vele van de 50 genealogische handschriften van Jean de Launay die in 1687 te Doornik door D. Godefroy in beslag werden genomen n.a.v. zijn proces aldaar en nu bewaard zijn in Bibl. nat. de France, nrs. 31812-31861. Er bestaan ook exemplaren van het werk van JEAN LE CARPENTIER, *Histoire généalogique de la Noblesse des Païs-Bas ou Histoire de Cambray et du Cambrésis*, Leiden, 1664, herdruk 1668, 2 dln., waarin een portret gekleefd is (*Mémoires de la Société d'émulation de Cambrai*, vol. 33-34 (1875), p. 62).

Huwelijk

Hij huwde te Brussel, O.L.Vrouw ter Kapelle kerk op 22 januari 1647 met Marie DE BROYART (getuigen: heer Phil(ippe) Bletting en Jacoba Boot). Zij was erfdochter van de heerlijkheid Asfelt.

Een ander spoor dat we van hem vinden is op 27 augustus 1652. Hij was toen 28,5 jaar oud wanneer hij optrad als een plaatsvervangende dooppeter bij de doop van een Jacobus Franciscus t' Serclaes te Brussel in de O.L.Vrouw ter Finisterrae kerk. Hij was als *nobilis juvenis* (jonge edelman) peter in naam van Jacques de la Torre, aartsbisschop van Efese (doopmeter was Louise van der Noot)¹⁰.

Op 19 april 1658 liet zijn echtgenote een testament opmaken voor notaris Jan Reys te Brussel¹¹. Daarin drukt ze de wens uit begraven te worden in de O.L.Vrouw ter Kapelle kerk. In dit testament wordt haar zoon Jean Louis de Launay al ridder van de Orde van de Kouseband van Engeland genoemd. Die zoon was toen een kind van nog maar net 10 jaar oud ...

In haar testament legt ze zeer omstandig uit dat het huis waar zij met haar gezin woonde in de Nieuwbrugstraat te Brussel helemaal uit *haar* middelen werd betaald: de verkoper van wie ze het kocht wordt vernoemd (Nicolas Knits), het aankoopbedrag (5.600 gulden) en ook waar deze som uit voortkwam (nl. uit de verkoop van zestien bunder, drie dagwand en vijf roeden land in St.-Kwintens-Lennik die ze aan haar broer François de Broyart, ridder, heer van Wasmont had verkocht en uit nog negen andere verkochte bunder land). Van enige geldelijke inbreng van de kant van haar echtgenoot wordt nergens gerept ...

Merkwaardig is wel dat zij in dit testament zeer expliciet stelt dat een 'zogezegd huwelijkscontract' dat haar echtgenoot op 20 januari 1647 (d.i. twee dagen voor hun huwelijk) door notaris Justus van Queerberghen had laten ontwerpen van nul en generlei tel is, omdat dit gemaakt werd zonder haar medeweten of opdracht of wil en dat de minuut ook niet door haar ondertekend is noch door getuigen ... Toch wel een merkwaardige manier van handelen voor een dan nog geen 23-jarige aanstaande bruidegom.

Dit testament werd door dezelfde notaris in haar opdracht geannuleerd op 5 januari 1661.

¹⁰ De doopakte vermeldt: *Susceptores nobilis juvenis Joannes de Launay, nomine illustrissimi d. Jacobi de la Torre, archiepiscopi Ephesini et nobilis domicella Ludovica van der Noot*. Zie ook F.-V. GOETHALS, *Dictionnaire généalogique ...*, Brussel, IV: 1852, p. 902 die de gedoopte later kapitein in dienst van Spanje noemt en de vader van de dopeling (Jan Baptist Christoffel 't Serclaes) ook kapitein in dienst van Spanje en gouverneur van het fort van Linck in Vlaanderen.

¹¹ Origineel in KBR, hs. II 6451, nr. 143 (4 folio's).

Een loopbaan in de heraldiek

Jean de Launay was nog maar nauwelijks benoemd tot *persevant* (aspirant wapenheraut) voor het hertogdom Brabant of hij werd al samen met zijn broer voor de Privé Raad aangeklaagd om een eigen genealogie verzonnen te hebben.

De 12,5 jaar jongere broer van Pierre-Albert was nog een stuk eerzuchtiger dan zijn broer. Beschikken over – vervalste – eerbewijzen in de lade van zijn bureau was voor hem niet voldoende. Op een dag vond hij dat zijn 'grootheid' ook voor alle passanten in zijn straat zichtbaar moest zijn. Dus liet hij zijn wapen in steen uithouwen en boven de poort van zijn woning aanbrengen in de Brusselse Nieuwbrugstraat (een straat binnen de kleine ring, noordelijk gedeelte). Vele elementen van dit imposante beeldhouwwerk met gevierendeeld schild van *Itteren – Bourgogne*, gekroonde helm en een wildeman en luipaard als schildhouders vinden we ook in zijn heraldisch ex libris (zie hierboven), evenals de wapenspreuk die hij voor zichzelf had bedacht: *Malgré le temps et l'envie, je maintiendrai de Launay*. Op zijn ex libris strooit hij nog een aantal – fictieve – titels naar de toeschouwer: baron van het H. Roomse Rijk, ridder in de Orde van Christus, heer van Montigny en Asfelt.

Binnenin zijn woning ging hij nog een stuk verder: ook op een schouw had hij zijn wapens laten schilderen maar nu gevierendeeld met de wapens van de hertogdommen Bretagne en Bourgondië en van Itteren. Alle

ruitjes van de ramen, zijn stoelen en bijna alle andere meubelen waren versierd met wapenschilden en aan de muur hingen de portretten van de hertogen van Bretagne en van andere voorouders. Ook in de voorstelling van het wapen van zijn echtgenote de Broyart kende hij geen maat. Velen namen aanstoot aan zoveel extreme ijdelheid. Collega herauten gaven dit aan bij de Privé Raad maar met even weinig succes als soortgelijke stappen die zij ook ondernamen tegen zijn oudere broer. Ook Jean had zich allang door intrige van de steun van de Privé Raad verzekerd.

Hoewel hij slechts *persevant*, dit is 'aspirant wapenheraut' was, betitelde hij zichzelf niettemin als wapenheraut en zelfs wapenkoning, ridder van de Orde van Christus, heer van Oissel en Asfelt, kapitein, enz... Met de eerste zichzelf toegeëigende kwalificatie schreef hij adelscertificaten uit voor personen die daar helemaal geen rechten op hadden. Lange jaren slaagde hij er in zijn praktijken ongemerkt uit te oefenen.

Een collega wapenheraut in elkaar geslagen door Jean de Launay en zoon

Wapenherauten waren dan misschien wel officiële ambtenaren en collega's in hun ambt, zij waren onderling ook hevige concurrenten, die er niet voor terugschrokken elkaar voor de rechter te slepen als ze dat nodig achtten. Maar de broers de Launay durfden ook erger middelen aanwenden. Hoger zagen we al hoe Pierre-Albert de Launay zijn college Dandelot eens op straat afgetroefd had. Nog veel andere collega's bedolven Pierre-Albert onder beschuldigingen, soms hardnekkig zoals Colbrandt met zijn vele gerechtelijke acties tegen Pierre-Albert. Ook Jean de Launay had een hardnekkige vijand in de persoon van Constantin Bouhelier, wapenheraut Namen.

Op 31 mei 1669 kwamen Jean de Launay met zijn zoon Jean-Louis (toen 21, zich baron noemend en toen soldaat van de prins van Baden) in Gent nabij de herberg 'In de Gouden Appel' Bouhelier tegen (of hadden hem opgewacht). Zij stortten zich op hem en sloegen hem met hun wandelstokken tot bloedens toe. Bouhelier moest de herberg binnengedragen worden en in allerijl diende een chirurgijn erbij gehaald. Hij overleefde de aanval en eenmaal voldoende hersteld, kloeg hij zijn agressors aan bij de Privé Raad. De Launays zoon had zijn verdediging al klaar: hij noemde deze Raad onbevoegd gezien hij in dienst was van de prins van Baden, die het ook voor hem opnam en de Launay junior werd niet gestraft. Zijn vader beweerde koudweg dat het Bouhelier geweest was die de eerste slag met zijn wandelstok had toegediend en dat Bouhelier, komend van Brugge die dag tegenover de proost van O.L.Vrouw aldaar hem een nietsnut, falsaris, onbenul en plagiator van schrijvers had genoemd. De Launay haalde nog een attest boven van een Karel van Lichtervelde waarin deze verklaarde dat Bouhelier hem gezegd had dat de Launay een grote schurk was, Duitse prinsen had opgelicht en ver-

valste genealogieën had gemaakt. Hij haalde nog meer verklaringen boven waarin Bouhelier nog andere valse beschuldigingen en lelijke woorden ten laste werden gelegd door andere 'getuigen' (waaronder – merkwaardig – ook Dandelot, Colbrandt en Flaccio, die allen zelf zich ook tegen de de Launays hadden gekeerd) en waarvoor Bouhelier in het ongelijk was gesteld. Volgens een verklaring van een Jean Vrancx, heer van Winge, werd Bouhelier genoemd een knevelaar, slechte katholiek (*ruikend naar Hollandse kaas*) en onvermogen in zijn huwelijksplicht waardoor hij vader was van geen enkele van zijn kinderen ... Bouhelier werd m.a.w. bedolven onder de modder. Maar Bouhelier bleef de Launay vervolgen van augustus 1669 tot juli 1675 tot wanneer hij eindelijk in zijn gelijk werd bevestigd.

De Launay in nauwe schoentjes

Vanaf ca. 1665 (hij was toen 41) begonnen er stilaan rondom Jean de Launay almaar zwaardere verdenkingen op te doemen over het uitschrijven van heel wat vervalste certificaten van adeldom. Toch zou het nog eens zeven jaar duren vooraleer een ernstige vervolging tegen hem ingeleid werd door de procureur-generaal van Brabant. Jean de Launay, misschien ingelicht op wat er op komst was of zelf aanvoelend dat een strafvervolging niet meer te vermijden was, vluchtte naar het buitenland om buiten het bereik van de rechterlijke macht te blijven.

Zijn proces dat er kwam, werd dus bij verstek van de beschuldigde gevoerd. De procureur-generaal stelde een lang rekwisitoor op tegen hem en zijn broer Pierre-Albert.

- de broers hadden op 14 december 1655 zagezegd patentbrieven verkregen van de Staatsraad van de Nederlanden in Madrid via de eerste wapenkoning Hervarte om de volle wapens van *Itteren* en *Bourgondië* te mogen voeren, dus zonder merktekens van bastaardij. Maar deze waren niet geregistreerd in het secretariaat van de Raad van de Nederlanden, noch bij Hervarte zelf. Integendeel, het secretariaat had een negatieve kanttekening gemaakt op hun verzoek. De patentbrieven die de broers voorlegden waren bijgevolg vervalsingen, de handtekeningen waren nagemaakt evenals het er aan hangende zegel.

- gevraagd om deze patentbrieven te laten zien, diste Jean de Launay weer een heel verhaal op, waarbij hij deze aan een zekere kanunnik de Arte zou hebben toevertrouwd die deze aan Hervarte moest overbrengen. Sindsdien had hij ze nog niet teruggekregen en hij had ook niet verder meer aangedrongen omdat hij toch zo zeker was dat hij in deze zaak het gelijk aan zijn kant had, repliceerde hij.

- bovendien, betoogde de procureur-generaal: Jean de Launay had rond 1664 een bekwame graveur van wapens, Frans Caluwaert, benaderd om een grote zegelmatrijs in koper te laten maken met het wapen van de koning van Spanje. Dit onder het voorwendsel van Jean de Launay dat hij dit als *persevant* nodig had bij de uitoefening van zijn ambt.

- gevraagd over de zegelmatrijs die hij had laten maken antwoordde de Launay dat dit ten behoeve was van een zekere Lendick, een verwant, om te gebruiken wanneer deze op reis was en niet voor hem.

Gevraagd naar bewijzen van al deze verhalen, bracht Jean de Launay enkele dagen later een notarisakte betreffende zijn patentbrieven, een verklaring van Hervarte, een certificaat van Lendick en nog een tweede notarisakte betreffende het maken van de zegelmatrijs en ook nog eens een brief van de kanunnik de Arte die zijn verhaal moest bevestigen. Navraag in Madrid kon evenwel nergens zijn verhaald bevestigen en de graveur Caluwaert in Brussel ontkennde dat de Launay hem zou gezegd hebben dat de zegelmatrijs voor de secretaris Lendick bedoeld was. En twee akten ondertekend door de bewuste kanunnik de Arte bleken vreemd genoeg twee erg verschillende handtekeningen te bevatten, dus minstens één van beide akten móest wel een vervalsing zijn. Dit alles gebeurde in de loop van 1665. Verder onderzoek toonde aan dat een kanunnik de Arte gewoon niet bestond en dat het zeer onwaarschijnlijk was dat Lendick een zegelmatrijs zou laten maken via een derde persoon.

De Launay kiest het hazenpad en ontsnapt aan een aanhouding

De Launay die via zijn contacten in Madrid de bui voelde hangen, verliet de Spaanse Nederlanden in december 1669, na zijn vrijlating nadat hij enkele maanden was opgesloten geweest in het proces voor de Privé Raad met Constantin Bouhelier. Hij trok naar het buitenland en was in 1671 in de Savoie.

Begin 1672 werd een ander arrestatiebevel tegen Jean de Launay uitgevaardigd voor andere feiten, met opdracht om hem bij aanhouding naar de Treurenberg gevangenis over te brengen en zijn bezittingen in beslag te nemen.

De procureur generaal betichtte Jean de Launay er ook nog van om tegen betaling valse adelbrieven te hebben gemaakt, zoals een ridderbrief van februari 1663 voor een Antoon Van Cauteren voor de som van 800 florijnen, een adelserkenning van 14 april 1663 voor een Christiaan Maenen, ontvanger en later rekenmeester van Gelderland voor de som van 5.097 realen (1.274 florijnen) of nog een andere voor een Jacob Reys voor de som van 1.692 florijnen¹². De procureur-generaal toonde één voor één deze en nog andere schelmstreken van de Launay aan. Sommige waren zelfs erg gemakkelijk om te ontmaskeren zoals deze van akten van na februari 1662 die nog de handtekening van de Spaanse koning Philips IV droegen terwijl deze vorst sinds 1 februari 1662 niet meer eigenhandig ondertekende ...

¹² Het dagloon van een gespecialiseerd arbeider was toen ongeveer één florijn.

Zelfde praktijken gaan door in de Noordelijke Nederlanden

Hoewel zijn echtgenote, die nog in zijn woning in Brussel verbleef, volhield dat haar echtgenoot in de Savoie was, kon men ook aantonen dat hij zich in werkelijkheid in Holland ophield. Op 19 maart 1672 was hij in Amsterdam, zoals blijkt uit een brief van hem aan zijn broer Pierre-Albert. En ook daar, in een tijd waarin hij actief opgespoord werd door het gerecht, kon Jean de Launay het niet laten om opnieuw vervalsingen te produceren: in Leiden maakte hij voor een zekere Adriaan Westphalen, verblijvend te Alkmaar een vervalste genealogie, ondersteund met zogezegd originele akten uit 1304, 1464 en 1568 die hij hem liet zien. De Launay kon hem overtuigen ze van hem te kopen voor 32 dukaten en 40 florijnen later te betalen. Toen de koper naar Brussel trok om die akten te laten verifiëren, bleken ze vals. Toen de bedrogen man ze wilde teruggeven in ruil voor zijn geld, was Jean de Launay al nergens meer te bespeuren.

Naar Doornik

Daarna installeerde Jean de Launay zich in Doornik dat door Lodewijk XIV veroverd was samen met andere delen van de Nederlanden. Zijn vervalsingspraktijken waren er onbekend. Hij kon zijn competentie op het gebied van het adelsrecht, de genealogie en heraldiek aantonen en werd er benoemd tot wapenkoning voor de gebieden veroverd door de Franse koning. Hij woonde er met zijn familie nabij de St.-Jacobskerk in de Augustijnenstraat. Hij slaagde er zelfs in om zich aldaar te laten doorgaan ten provisoire titel als wapenkoning Bourgogne (22 oktober 1671). Zijn gezworen vijand Bouhelier (hij was in 1669 door Jean de Launay en diens zoon in elkaar getimmerd in Gent, zie hoger) kwam dit ter ore en hij lichtte de Raad van Brabant over zijn verblijfplaats in, in mei 1672 en in september 1673, maar de Raad greep niet in en zij lieten hem over aan zijn lot.

Ondertussen in de Nederlanden zwaar beschuldigd door de Raad van Brabant

Het onderzoek in de Raad van Brabant ging ondertussen verder. De procureur-generaal kon ook aantonen dat de Launay ook een matrijs van het tegenzegel van de stad Brussel had laten graveren en waar hij vaak misbruik van had gemaakt.

De Raad van Brabant aanvaardde de conclusies van de procureur-generaal. Pogingen van zijn echtgenote om de zaak door de Privé Raad te laten beslechten waren vruchteloos.

Een ter dood veroordeling, maar de vogel is al lang gevlogen

Op 12 januari 1673 velde de Raad van Brabant te Brussel haar arrest: Jean de Launay werd bij verstek veroor-

deeld voor zijn vervalste patentbrieven en het publiek vertonen van de familiewapens van Itteren en Bourgondië zonder de kenmerken van bastaardij, voor het namaken en gebruiken van een zegelmatrijs met het koninklijk wapen. Hij werd veroordeeld tot het afhaken van de rechterhand en ophanging tot de dood erop volgde en tot confiscatie van al zijn bezittingen. In afwachting van zijn gevangenneming zou een lededop met afgehakte hand opgeknoopt worden aan de galg. De uitspraak moest in een koperen plaat gegraveerd worden om als voorbeeld publiek in de zaal van de Raad geëxposeerd te worden.

De galg met de lededop werd opgesteld op de Brusselse Grote Markt, terwijl een deurwaarder in het huis van de veroordeelde de onwettige wapens vernielde en de koperen plaat werd opgehangen in de audiëntiezaal van de Raad van Brabant (deze bestaat nog steeds).

Doornik als nieuwe uitvalsbasis voor verdere vervalsingen

In Doornik ging hij op dezelfde wijze te werk als in Brussel: het uitbouwen van een netwerk van klanten en beschermers om zijn activiteiten te kunnen ontplooiën, zich verzekeren van de vriendschap en de verplichtingen van invloedrijke personen die hij gecompromitteerd had met vervalsingen van zijn makelij.

Op 1 oktober 1685 overleed zijn echtgenote. Zij werd in Doornik begraven in de kerk der Karmelieten met een grafschrift opgesteld door haar weduwnaar en waarin hij haar zonder blikken of blozen gravin van het H. Roomse Rijk noemde en zichzelf, naast baron nu ook nog eens burggraaf van Zeeland¹³, enz.... De Launay lijkt na de dood van zijn echtgenote hertrouwd te zijn, maar dit tweede huwelijk zou in elk geval maar van korte duur zijn.

Jean de Launay was zo handig in het vervalsen van akten en diploma's, dat deze steeds – ogenschijnlijk – alle kenmerken van authenticiteit vertoonden. Hij had een hele batterij van nagemaakte zegelmatrijzen van meerdere vorsten en van de voornaamste stadsbesturen. Veel van deze zo perfect nagemaakte akten gingen nog zeer lang door het leven als authentieke stukken. Zelfs de erudiete auteur Christyn nam in zijn juridisch

13 Een titel die hij zelf had uitgevonden en zich toegekend. Later verkocht hij deze titel aan François van Haveskercke (1640-1685), hij had in november 1664 voor hem ook een prachtig uitgetekende en ingekleurde maar gefingeerde genealogie op een twee meter lange rol perkament gemaakt. Deze genealogie werd nog in 1846, in 1853 en 1857 druk gekopieerd waarbij geen vragen werden gesteld over het waarheidsgehalte. Pas in 1869 werden de eerste twijfels geformuleerd. Toen Ernest Warlop in zijn uitgegeven doctoraatsverhandeling *De Vlaamse adel voor 1300* (1968) een verwantschaplijn *Haveskercke* publiceerde, uitsluitend gebaseerd op authentieke en verifieerbare archiefbronnen bleek de oude genealogie in niets hierbij aan te sluiten (zie H. DOUXCHAMPS, 'Les quarante familles belges les plus anciennes subsistantes, Haveskercke', in: *Le Parchemin*, n° 329 (2000), pp. 323-343.

traktaat *Jurisprudentia heroïca* het diploma van ridder op, uitgereikt door keizer Karel van een Luc Broyart, voorvader van de Launay's echtgenote. Nog andere diploma's voor andere familieleden de Broyart waren vervalsingen uit de werkplaats van de Launay. Pas in 1844 kwam aan het licht dat het om vervalsingen ging, toen in Wenen werd nagekeken of deze ook daar in de kanselarij geregistreerd waren.

In Doornik begon de overheid ondertussen ook lucht te krijgen van zijn funeste praktijken van vervalsing. Hij liep er tegen de lamp, maar kwam er in een veroordeling van 20 januari 1683 nogal mild vanaf: een lichte boete en een blaam. Eigenlijk zou hij zich hierna, zoals zijn broer, voortaan koest kunnen hebben gehouden, wetend dat hij in Doornik veilig was voor zijn ter dood veroordeling van het gerecht in de Zuidelijke Nederlanden. Maar nee, hij ging verder met zijn lucratieve vervalsingen, denkend beschermd te zijn door zijn vrienden en kennissen die hij diensten had bewezen met zijn vervalsingen, attesten, patentbrieven, genealogieën, enz... en die hem de hand boven het hoofd zouden houden.

Opnieuw aangehouden

Het kon niet blijven duren. In Doornik werd Jean de Launay ook door het baljuwschap van Doornik en het Doornikse vervolgd voor zijn vervalsingspraktijken. Op 24 september 1686 werd hij aangehouden en opgesloten. Met had ook contact opgenomen met Brussel, waar tal van inlichtingen over hem vernomen werden. In de volgende maanden werd hij veelvuldig ondervraagd en geconfronteerd met getuigen m.b.t. tal van onregelmatigheden waarvan het gerecht er steeds meer vond.

Bij arrest van 12 april 1687 werd hij veroordeeld tot een boete van 100 pond, boetedoening in zijn hemd, blootshoofds en met een toorts in de hand, waarna hem de rechterhand zou afgehakt worden en hij voor eeuwig zou verbannen worden uit de landen van de koning van Frankrijk. Wat uiteindelijk nog een milde veroordeling was gezien op het namaken van koninklijke zegels normaal de doodstraf stond.

Een tweede ter dood veroordeling, niet zonder gevolg

In zijn extreme vermetelheid ging Jean de Launay tegen zijn veroordeling in beroep voor het Parlement van Doornik¹⁴. Maar hij misrekende zich compleet. Op 16 mei 1687 verwierp het Parlement zijn beroep en voegde aan de oorspronkelijke veroordeling nog de ultiemste veroordeling aan toe: de doodstraf door ophanging!

In het arrest van dit Parlement van 16 mei 1687 werd een lange en gedetailleerde lijst van beschuldigingen

14 Dit was een hooggerechtshof opgericht in 1668 door Lodewijk XIV in het centrum van zijn nieuwe veroverde gebieden, toen onder de naam van Koninklijke Raad en vanaf 1686 onder de naam van Parlement.

van vervalsing opgesomd. Hieruit blijkt dat hij ook veel van zijn vervalsingen ondertekende met de nagemaakte handtekeningen van tal van andere wapenherauten uit de Nederlanden (oud-collega's dus) of uit andere landen. Soms ook gebruikte hij authentieke akten met authentieke handtekening en zegel om daarvan de tekst uit te krabben en die te vervangen door een andere tekst. In zijn woning in Doornik waren ook opnieuw een groot aantal zegels gevonden: van de koningen van Spanje, Engeland, de hertog van Saksen en van de steden Londen, Brussel, Luik, Doornik, Rijsel en andere.

De veroordeling moest de volgende dag uitgevoerd worden maar dit gebeurde mogelijk niet letterlijk zoals voorgeschreven in het arrest. Het kan dat hij de avond te voren gewurgd werd in zijn cel en dat het zijn lijk was dat de volgende dag op de Grote Markt werd opgehangen. Andere gedetailleerde bronnen verhalen wel hoe hij veel misbaar maakte toen hij naar het schavot geleid werd. Hij werd begraven bij de paters Minderbroeders te Doornik.

Zijn vervalste zegelmatrijzen werden vernield. Zijn omvangrijke genealogische en heraldische documentatie die in Doornik in beslag was genomen bleef ook in het Parlement te Doornik tot 1709 wanneer dit gerechtshof de stad moest verlaten: Lodewijk XIV had deze stad immers terug verloren aan de Spanjaarden. Na een kort verblijf in Kamerijk trok het Parlement naar Douai waar het zou blijven, maar de documenten verhuisden naar Brussel.

In 1745, toen Lodewijk XV de Nederlanden was binnengevallen, vond het Franse leger ze aldaar en zij werden meegenomen door de markies Godefroy, belast om alle titels en papieren met betrekking tot de vroegere Franse bezittingen mee te nemen. Alles werd naar Parijs gebracht in de Koninklijke Bibliotheek (thans de Bibl. nat. de France) waar ze nog steeds zijn¹⁵.

Het voorgeslacht van de broers de Launay op basis van authentieke bronnen

In de genealogie hieronder maken we voor de 17de eeuw o.a. gebruik van de Brusselse parochieregisters. Maar bij de kwalificaties die daar aan dopelingen, huwenden of begravenen gegeven worden in akten m.b.t. verwanten van de broers de Launay, dienen er kritische reserves gemaakt te worden. De broers waren er immers tuk op om allerlei verzonnen kwalificaties betreffende zichzelf, ouders of schoonouders, echtgenoten of getuigen in de akten te doen insluipen. Een parochiepastoor werd niet geacht dit soort dingen op hun waarheidsgehalte te verifiëren, maar alleen een correcte registratie te doen van de gebeurtenis: datum, voornamen van het

15 Voor een overzicht zie de bijdrage van CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE vermeld in de bibliografie (Bijlage 3).

kind, namen van de ouders en doopheffers en de wet-
tigheid van de geboorte bij een doop en soortgelijke
gegevens bij huwelijken en begrafenissen.

Voor gegevens over het voorgeslacht van de broers de
Launay is zomaar geloven wat die broers daarover in
hun eigen handschriften schreven natuurlijk totaal uit
den boze. We gaan er dan ook niet op in.

Voor een waarachtige genealogie zijn originele ar-
chiefstukken aangewezen. Maar hier stelt zich een pro-
bleem: tijdens het bombardement van Brussel in 1695
door maarschalk de Villeroy tijdens de belegering door
Lodewijk XIV werden vrijwel alle documenten vernield
die waren opgeslagen achteraan rechts in het stadhuis
in de zgn. *Boterpot*, het stadsarchief van die tijd¹⁶ ...

Secundaire bronnen met informatie over het voorge- slacht

Een gedrukte bron

In 1705 (de broers waren toen al bijna twee decennia
overleden) verscheen het boek *Théâtre de la noblesse
de Brabant* (anoniem uitgegeven en met een fictieve
drukplaats *Liège*, in werkelijkheid was het gedrukt te
Brussel bij 't Serstevens). De samensteller was JOSEPH
(junior) VAN DEN LEENE¹⁷ (Antwerpen, 1654 – Brussel,
1742). De auteur was luitenant-eerste wapenkoning
van de Nederlanden en had in 1680 zijn vader in deze
functie opgevolgd. In zijn boek vinden we enkele gene-
alogische gegevens over het voorgeslacht van de broers
de Launay. Zijn vader was een tijdgenoot en een collega
geweest van de broers de Launay, de zoon had aan zijn
vader dus een bron uit de eerste hand. Naar een 20ste-
eeuws wetenschappelijk oordeel getuigt VAN DE LEENE'S
boek ook van een "verbazende eruditie en eerlijkheid"¹⁸
wat toelaat deze secundaire bron krediet te geven. De
auteur schuwde de waarheid niet en na het verschijnen
van het boek had zelfs de officiële censuur aanstoot ge-
nomen aan enkele te openhartig geachte passages (deze
werden in latere drukken afgezwakt). Zelf steunde VAN
DEN LEENE allicht op de getuigenverklaringen afgelegd
tijdens de processen tegen de broers voor de Privé Raad
en waar sommige getuigen een ontluisterend boekje
hadden open gedaan over het voorgeslacht de Launay.

Handschriftelijke bronnen

1. Vele van de gegevens die VAN DEN LEENE in zijn boek
openbaarde vinden we dan ook terug - zelfs met nog

16 M. VANWELKENHUYZEN, *Gids van de genealoog bij het Archief van de
Stad Brussel*, Brussel, 2002, pp. 43-44.

17 GALESLOOT in zijn inleiding (vi, noot 1) kent dit werk toe aan
Platzaert maar met de opmerking *aussi attribué au héraut d'armes,
Joseph van den Leene*. Thans wordt dit werk algemeen aan deze
laatste toegekend (DUERLOO, 'Qui', p. 254).

18 DUERLOO, 'Qui...', p. 253-254, die zich in zijn waardeoordeel van
het boek in deze termen uitdrukt.

iets meer detail - in enkele marginale aantekeningen
gemaakt op een stuk uit het procesdossier. Op een ge-
drukte kopie van de (vervalste) patentbrieven die zou-
den verleend zijn aan Pierre-Albert de Launay noteerde
een of andere wapenheraut in de marge (gepubliceerd
in voetnoot door GALESLOOT op p. 87, noot 2 waar we
verder naar verwijzen als *GS-87-2*):

*NOTA. LEUR GÉNÉALOGIE. Adrien de Launay,
vendeur de livres au Compas d'Or, à Rouan.
Celuy-cy avoit un frère, Pierre de Launay,
serviteur d'un marchand de vin audit Rouan,
lequel marchand estant venu à mourir, sa
veuve, Catherine Lesueur, print en mariage
le susdit Pierre de Launay, dont ils procrèè-
rent Pierre de Launay, père de Pierre-Albert,
roy d'armes, & de Jean de Launay, son frère,
ces prétendus barons d'Empire. Ce Pierre de
Launay, leur père, espousa Catarine d'lttre,
procrée de Marguerite Bode, lavendière de
son style, puis se maria avec Remy Robiart,
masson de son style. Voylà la vray généalogie
de ces grands barons.*

Op andere plaatsen schreef deze anonieme aanke-
naar bij het fictieve voorgeslacht nog bijtende uitroep-
pen als *Nihil veri, tout ridicule, falsum est ...*¹⁹

VAN DEN LEENE maakte wel een foutje in zijn boek: hij
interpreteerde de plaatsnaam *Rouan* verkeerd als het
stadje *Rohan* in Bretagne aan de linkeroever van de ri-
vier l'Oust (dept. Morbihan, 25 km Z. van St.-Brieux), hij
schreef, p. [311]: ... *Adrien de Launay vivant Imprimeur
& Libraire en la Ville de Rohan assise sur la Rivière Daust
au Duché de Bretagne ...* L. GALESLOOT in zijn publicatie
uit 1866 neemt die foutieve identificatie nog steeds
over (p. vii, noot 2). Maar met *Rouan* gaat het niet om
dit stadje Rohan maar wel om de grote stad Rouen, de
hoofdstad van Normandië. Het bestaan van een boek-
handelaar-drukker Adrien de Launay aldaar werkzaam
in het huis genaamd *Le Compas d'Or* is uit historische
en bibliografische bronnen overvloedig aantoonbaar²⁰
(zie verder).

Onafhankelijk van deze bron vonden we in het Fonds
Goethals van de Kon. Bibl., afd. hs. nog een andere tekst
die, naar het geschrift te oordelen, uit het einde van
de 17de of begin van de 18de eeuw dateert²¹. Deze is
getranscribeerd in bijlage 1 en we verwijzen er verder
naar als: *FG 959-18*. De schrijver lijkt evenwel de ver-
schillende Pierre de Launay's verhaspeld te hebben,
zijn genealogisch schema is niet in overstemming met
zijn tekst (we hebben in onze transcriptie correcties
tussen [] bijgevoegd) en *an sich* fout m.b.t. de plaats
van Adrian de Launay, maar anderzijds bevat zijn tekst

19 GALESLOOT, p. 87, noot 2.

20 Daarentegen is een boekverkoper of drukker Pierre de Launay in
Bretagne niet aantoonbaar, zie bv. WALSBY, MALCOLM, *The Printed
Book in Brittany, 1484-1600*, Leiden-Boston, Brill, 2011, pp.
247-262: Appendix A. Booksellers and printers active in Brittany
1480-1600.

21 KBR, Fonds Goethals, nr. 959, f° 18-18v.

ook weer enkele extra biografische details die nog niet in de hiervoor genoemde bronnen te lezen waren. Die tekst vermeldt nog: *cecy est a trouve[r] à la Chambre Fiscale du Grand Conseil de Malines, ou le dit Pierre Albert fut adjourne pour crime de faux le 12 7bre 1671.*

Het leek ons de moeite om te proberen die bron terug te vinden. Met *Chambre Fiscale* wordt allicht het *Officie-fiscaal* bedoeld, een onderdeel van de Grote Raad van Mechelen²². In het archief van deze instelling vonden we een dossier (wel in hoofdzaak gaand over Jean i.p.v. over zijn broer Pierre-Albert) met daarin een gelijksoortige tekst²³, onder een hoofding 'quelques remarques sur la famille de Launay'. Men vindt die tekst getranscribeerd in bijlage 2 en we verwijzen er verder naar als OF 334-9. Hierin wordt de boekhandelaar-drukker Adrien ook een generatie te hoog gesitueerd. En alweer vinden we hier nog iets meer details over de voor-geschiedenis van de broers de Launay. Deze tekst luidt (vertaald) als volgt:

Adrien de Launay, boekhandelaar in de Gulden Passer te Rouen had een broer [lees: vader] genaamd Pierre [sr.], knecht van een wijnhandelaar in Rouen. Toen deze laatste overleed, nam diens weduwe de Pierre [sr.] tot haar tweede echtgenoot en zij hadden samen een zoon Pierre [jr.]. Toen Pierre [jr.] in Rouen zijn opleiding tot zijdehandelaar had voltooid, kwam hij in conflict met zijn vader over diens bekwaamheid m.b.t. tot wijn en hield hij vol dat zijn proef van bekwaamheid beter was dan de zijne, waarop zijn vader hem een oorveeg gaf en zijn huis uit joeg.

Omdat de zoon daarna niet wist van welk hout pijlen te maken kwam hij recta linea naar de Nederlanden, naar Brussel waar hij tegen vergoeding voor diverse personen werk als schrijver verrichtte. Zo kwam hij bij Ortario Ugarte, pagador [lees: Hurtuno de Ugarte] in wiens dienst hij trad. Toen deze naar Duitsland werd overgeplaatst en opgevolgd werd door Thomas de Mendieta kwam hij in zijn dienst voor het bijhouden van de rekeningen die Mendieta als pagador diende voor te leggen. En omdat hij zich de manier waarop pagadore rekeningen moesten opstellen al doende eigen had gemaakt, bleef hij ook weer onder diens opvolger Illua [lees: Ulloa] in dit ambt in dienst.

22 A. WIJFFELS. "Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen (ca.1445-1797)", in: E. AERTS, M. BAELDE e.a. (eds.) *De centrale overheidsinstellingen van de Habsburgse Nederlanden (1482-1795)*, dl. I, Brussel, 1994, pp. 448-461: het Officie-fiscaal bestond uit een procureur-generaal en advocaten-fiscaal die de vorst en de maatschappij vertegenwoordigden in criminele vervolgingen en vorderingen. Het nagelaten archief beslaat 99 banden en 300 portefeuilles.

23 ARA, *Officie-fiscaal van de Grote Raad van Mechelen. Dossiers. Werkbeschrijvingen*, nr. 334, doc. 9.

Deze Pierre de Launay, zoals gezegd, verjaagd door zijn vader en zich in Brussel gevestigd hebbend in de Ververshoek leerde er een zekere Catharina van Itter kennen, natuurlijke dochter van een zekere kapitein van Itter bij Margareta Bode, een wasvrouw. Deze Margareta huwde later met een Remi Robiart, metser en zij werd begraven op het kerkhof van Sint-Gorik te Brussel. Zij overleed in een lemen huisje bedekt met leien tegenover het klooster der Zwartzusters.

De genoemde Launay [Pierre jr.] overleed in Antwerpen en werd begraven in de St.-Jacobskerk voor de poort van de eerste kapel links bij het binnenkomen door het groot portaal.

Primaire bronnen voor het voorgelacht

Secundaire bronnen zijn natuurlijk niet alleenzaligmakend. Dat deze gegevens tijdens een gerechtelijk onderzoek werden gebruikt is nog geen garantie op waarheid. Maar zoals steeds, eigentijdse archieven die rechtstreeks op deze personen betrekking hebben, hebben het laatste woord. Daar zijn we naar op zoek gegaan. Dit bracht ons niet alleen in diverse archiefreeksen in het Algemeen Rijksarchief maar ook in het Plantijn-Moretus museum (Antwerpen) en in de Archives Departementales de la Seine-Maritime te Rouen.

16de-eeuwse parochieregisters van Rouen

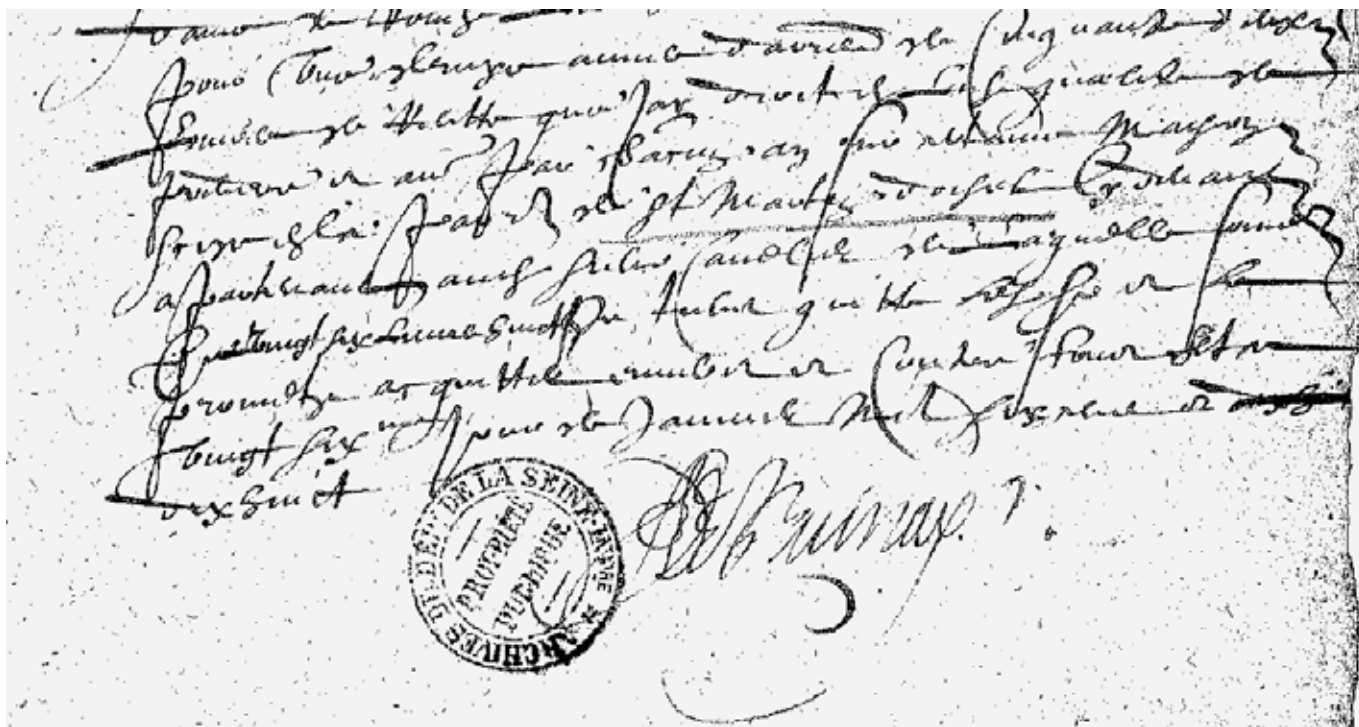
Hoewel Rouen erg veel parochies telt, waarvan de parochieregisters in wisselende mate van bewaring beschikbaar zijn en al dan niet tot de 16de eeuw teruggaan, hadden we geluk dat bij raadpleging van de beschikbare indexen we vrijwel meteen een huwelijk *Pierre de Launay x Catherine Lesueur* (in 1560) konden lokaliseren in de parochie Sainte-Cande-le-jeune. GALESLOOT in zijn studie over de processen tegen de broers de Launay (GS-87-2, zie hoger) vermeldt (als enige) van de grootvader Pierre sr. van de broers wapenherauten een voor- en familienaam van zijn echtgenote en wel *Catherine Lesueur*.

Voor de parochie Sainte-Cande-le-jeune zijn de doop- en huwelijksakten bewaard vanaf 1549 (maar met een hiaat voor 1576 - 1584). We hebben alle akten van de jaren 1549 tot 1576 gelezen.

Archief van onroerende bezittingen (Saint-Martin d'Oissel, Normandie) 1572-1618

Verder zoekend in beschikbare inventarissen van fondsen vonden we nog een wel zeer interessante vermelding: de inventaris van een Fonds Cécille²⁴ vermeldde

24 Dit fonds (Arch. Dépt. de la Seine Maritime, reeks 61 J) van oude

Kwitantie voor betaalde halfjaarlijkse rente op een woning in Saint-Martin d'Oissel, 26 januari 1618 met handtekening van Adrian de Launay. (Arch. Dépt. Seine Maritime, Fonds Cécille, 61 J 28 (Oissel))

immers een stuk "Procuracion passée par Pierre de Launay, de Bruxelles, à Adrian de Launay, son frère (1617)" en dit betreffende de parochie Saint-Martin d'Oissel.

De naam Oissel klonk al bekend in de oren: de wapenherauten noemden zich immers ook o.a. heer van Oissel. Toen op zijn proces aan Pierre-Albert de Launay gevraagd werd waar deze heerlijkheid gelegen was, had hij geantwoord: in Normandië (maar zonder er meer over te zeggen/weten, hij had die titel 'geërfd van zijn vader'). Het dorp Oissel vindt men op ong. 12 km pal ten zuiden van Rouen op de linkeroever van de Seine binnen een van haar vele meanders. Saint-Martin d'Oissel is er een nog steeds bestaande parochie. En een Adrian de Launay, die we al kenden als boekhandelaar-drukker te Rouen (zie VAN DE LEENE en de bronnen GS-87-2, FG-959-18 en OF-334-9), die in 1617 een broer Pierre had te Brussel, legt een wel zeer directe link.

Nog enkele andere stukken vermelden een Pierre de Launay te Oissel en ook in een stuk uit Saint-Etienne-du-Rouvray (tussen Oissel en Rouen). Deze items uit de inventaris bleken bij raadpleging meestal zelf nog uit meer dan één akte te bestaan die de periode 1572-1618 overspannen. Zij werden dan ook grondig geanalyseerd.

De procuratiestelling bleek een kopie gemaakt door een deurwaarder van het Parlement (gerechtshof) van Rouen. De originele akte was opgemaakt te Brussel op 16 juni 1617 door notaris Libert Melun. Deze volmacht werd kort daarop door Adrian gebruikt om in naam van zijn jongere broer Pierre halfjaarlijks een jaarrente te innen

van 52 pond tournois bij meester Jacques Cavelier, heer van Auberville, priester en kanunnik van de kathedrale O.L.Vrouw kerk te Rouen. De rente was bezet op een huis gelegen in Saint-Martin d'Oissel. Hiervan zijn twee kwijtscheldingen van betalingen van deze rente bewaard, de ene van 26 januari 1618, de andere van 31 juli 1618 en ze zijn beide ondertekend door Adrian de Launay²⁵.

Zijn handtekening die we hieronder reproduceren is exact dezelfde handtekening als van Adrian de Launay, boekhandelaar-drukker op brieven die hij schreef aan

²⁵ Arch. Dépt. Seine Maritime, Fonds Cécille, 61 J 28 (Oissel), akten van 26 januari en 31 juli 1618. Het geschrift van de tekst is niet dit van Adrian de Launay zelf, het verschilt sterk van zijn drie gekende brieven aan Jan Moretus. Bovendien is in de beide kwitanties, door hem ondertekend, het geschrift van de tekst op zich ook sterk verschillend. En het geschrift van de tekst van de kwitantie van juli 1618 is dan weer gelijk aan een andere kwitantie uit 1614 ondertekend door een zekere Jean le Pavoux. Het is dus duidelijk dat de tekst van de kwitanties werd geschreven door een of andere klerk, de kwitantiegever zette er alleen zijn handtekening onder. We geven hierbij de tekst van de kwitantie van 26 januari (deze van 31 juli is gelijkaardig): *Je soub(s)igné Adrian de Launay procure(ur) special deum(ent) fondé / de Pierre de Launay mon frère puisné de p(rese)nt dem(eurant) en / la ville de Bruxelles en Flandre, par procuracion passée / et exercée de la d(ict)e ville devant Melin, nottaire, / dabtée du siezeiesme jour de juing mil six cent et / dix sept a testée par devant les eschevins de lad(ict)e / ville de Bruxelles led(it) jour signé ... / paraphé a se... / ... du cachet ... de / ladict'e ville de cire .. Confesse au ... de / noble et discrepte personne M(ait)re Jacques Cauvelier / sieur d'Auberville chanoyne de l'église cathedrale No(tre) / Dame de Rouen la so(m)me de vingt six livres huit S. / pour ... d'a... de cinquante deux / livres de recette que j'ay droit en la.. qualité de / pro(prie)taire et ... par chacun an sur certaine maison / scise en la par(oisse) de St Martin d'Oisel cy devant / appartenant aud(ict) Julien Cavelier de laquelle somme / de vingt six livres huit S. je lui quite les .. et le / prometz acquitte envers et contre ... le / vingt sixiesme jour de janvier mil six cent et / dix huit / [getekend] A De Launay*

documenten (vooral familiearchief) werd in de 19de eeuw verzameld door een notaris Cécille. Het fonds werd geïnventariseerd in 1997.

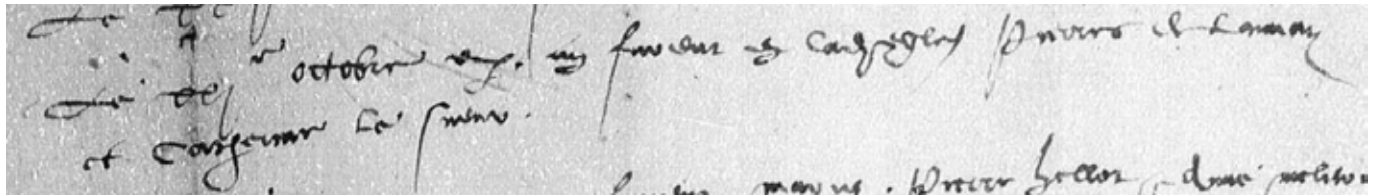
zijn college drukker-boekhandelaar Jan Moerentorf (Moretus) te Antwerpen (zie verder)!

De verdere gevonden archiefgegevens zijn hieronder vermeld in de uitgeschreven genealogie, generatie per generatie. We vermelden daarin wat we in archiefbronnen vonden en wat in de anonieme geschreven bronnen hierbij passend aansluit (en ook hetgeen wat vooralsnog niet kon geverifieerd worden).

I. - N. DE LAUNAY.

1. **PIERRE** (sr.), vervolgt onder II.
2. (misschien) **Adrian**. Van hem kennen we volgende kinderen:
 - a. **Antoine**. Gedoopt te Rouen, Saint-Cande-le-jeune op 15 oktober 1567 (peters: Antoine Massiaen en Jehan de la Croix, meter: Marie Bignon)²⁶.

II. - PIERRE (sr.) DE LAUNAY. Alleen de door GALESLOOT gepubliceerde bron (GS-87-2, zie hoger) vermeldt een voor- en familienaam (*Catherine Lesueur*) voor zijn echtgenote, de andere bronnen geven geen naam²⁷. Maar onderzoek in de huwelijksregisters van Rouen bevestigt dit: we vonden er hun huwelijksakte: hij huwde te Rouen, Saint-Cande-le-jeune op 21 oktober 1560 met Catherine LE SUEUR.

(a° 1560, f° 2:) *Le xxj^e octobre dud(it) an [1560] furent [mariés] en lad(ite) egli(se) [Rouen, Saint-Cande-le-jeune] Pierres de Launay et Catherine le Sueur.*

In 1563 (24 juli) en 1568 (14 december) vinden we een Pierre de Launay ook nog terug in de doopregisters van deze kerk als een dooppeter, in de eerstgenoemde akte voor een Pierre le Sueur, zoon van Pierre, misschien een neefje van de kant van zijn echtgenote²⁸.

26 1567 f° 1: *Le xxe j(ou)r dud(it) moys [octobre 1567] [fut baptisé] Antoine de Launay filz de Adrian, tenu p(ar) Antoine Massiaen, Jehan de la Croix et Marie Bignon* (opmerking: dit doopregister bevat vaak opnieuw overgeschreven bladen, we vonden deze doop dan ook tweemaal, dit is de tweede inschrijving (beter leesbaar en ook correcter: de naam *Jehan de la Croix* staat in de eerste als *Jehan de la*).

27 Een vlotte controle (geneanet) op huwelijksakten in parochies van Rouen tussen 1550 en 1650 waarin een Lesueur voorkomt levert meteen 200 vermeldingen op. De naam is daar dus zeker geen onbekende ...

28 In de doopregisters van Rouen, St.-Cande-le-jeune vinden we nog op 20 december 1558 en 8 februari 1560 de doop van twee dochters van een Pierre de Launay: *Le xx^e dud(it) moys [december 1558] fut baptize Jehanne de Launay fille de P(ier)re, le p(ar)rain fut P(ie)res de Launay, les marraines Guillemette Helet (?), Jehanne*

De kerk Saint-Cande-le-jeune, in de *rue aux Ours* ziet men duidelijk afgebeeld op een stadsplan van Rouen van 1655²⁹ (in het detail van dit plan hieronder: in het midden van het kwart linksonder). Deze kerk staat op 100 meter ten westen van de grote kathedraal *Notre Dame de Rouen* (rechts in het plan) en 100 meter ten zuiden van het *Palais du Parlement* (helemaal bovenaan links), dit is dus pal in het historische centrum³⁰. De kerk werd in 1791 afgeschaft en verkocht, nu rest enkel nog de klokkentoren.

Pierre (sr.)'s zoon Adrian de Launay, weten we (zie verder), had zijn boekhandel/drukkerij te Rouen *devant le Palais*, dat moet dan aan de zuidkant van de *Rue aux Juifs* zijn, in dezelfde buurt dus waar Pierre (sr.) huwde.

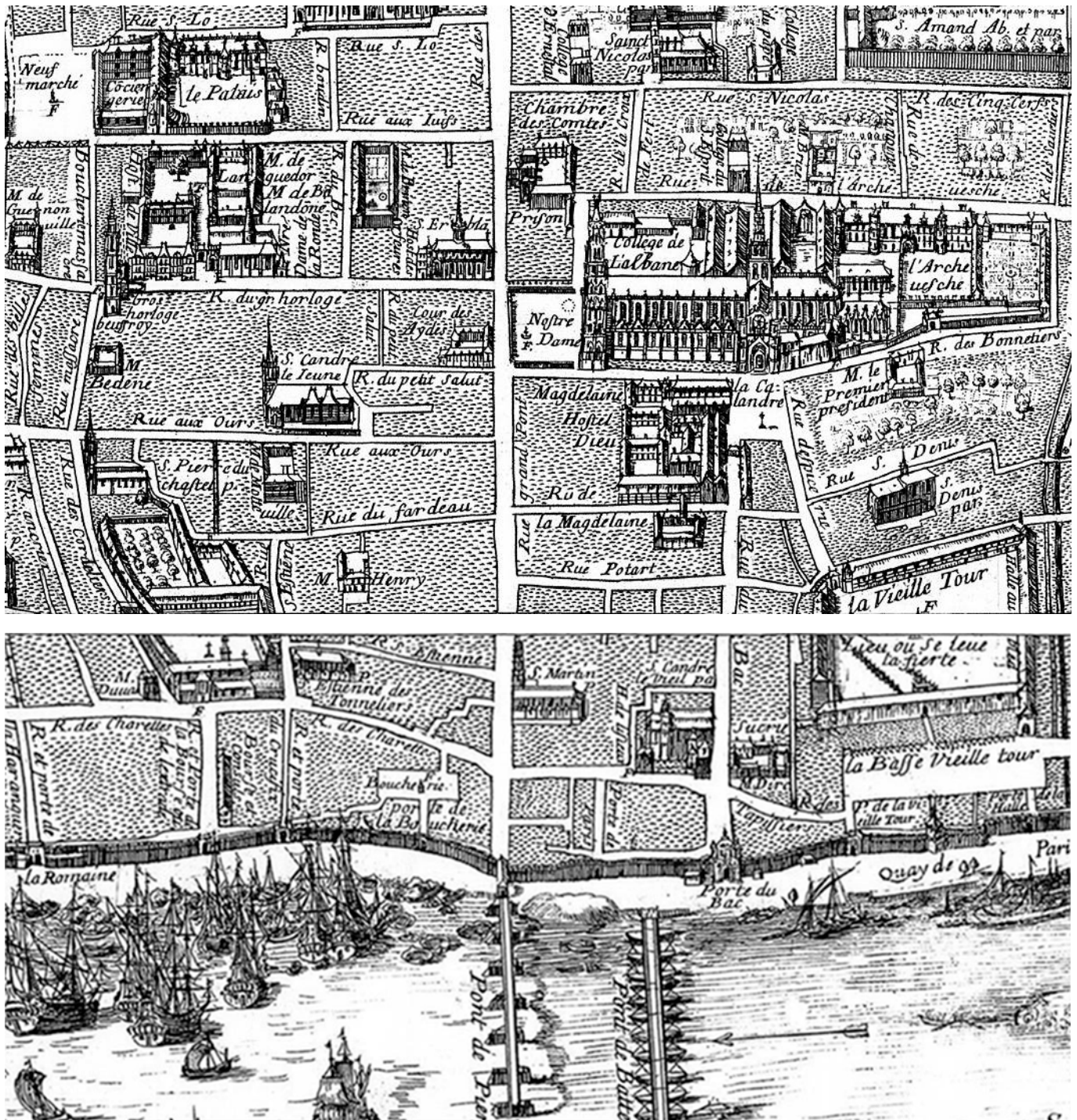
Op 4 februari 1602 verkochten de echtelieden via een notariële akte bezittingen gelegen in het dorp Oissel aan een Pierre de Chaumont, handelaar wonend te Rouen. Zij werden daarin vernoemd als resp.: *Piere de Launay bourgeois marchand demurant en la paroisse Saint Maclou de Rouen, en honneste femme Catherine le Sueur femme dudit de Launay*³¹. Deze parochiekerk van Saint Maclou bevindt zich vlakbij en ten westen van de O.L.Vrouw kathedraal, dus ook pal in het hart van de stad.

Cather... / Le vijj^e jo(u)r dud(it) moys [februari 1560] Jacqueline de Launay fille de P(ier)re, le p(ar)rain Jehan Capiery, les marraines Jacqueline Vast.ne, Alison Luguen. Gaat het om dezelfde Pierre de Launay die op 21 oktober 1560 huwde met Catherine Lesueur? Dit zou kunnen als hij eerder al eens gehuwd was en zijn eerste echtgenote bv. in het kinderbed overleed en hij acht maand later hertrouwde met de weduwe Lesueur. We merken op dat de dooppeter van die eerste dochter ook weer een (andere) Pierre de Launay is. Er leefden dus op die parochie wel gelijktijdig rond 1560 twee Pierre de Launays met jonge kinderen.

29 Dit is het meest gedetailleerde historische stadsplan, gemaakt door Jacques Gomboust in 1655 in zes afzonderlijke vellen.

30 Gesticht in 1047 onder de naam Saint Victor, herbouwd en hernoemd in 1588 tot Saint-Cande-le-jeune naar de relikwieën van deze heilige die deze kerk verkreeg. Het gebouw werd in 1894 gekocht door de Normandische Elektriciteits Maatschappij die enkel de klokkentoren behield. In 1954 werden de resten geklasseerd als historisch monument.

31 Arch. Dépt. de la Seine Maritime, Fonds Cécille, 61 J 28: *vente d'héritages à Saint-Martin d'Oissel par Pierre de Launay, bourgeois marchand de Rouen à Pierre de Chaumont, bourgeois marchand de Rouen (1602)*, 6 beschreven bladzijden (kopie op papier gemaakt op 1 februari 1623 van een origineel op perkament), f° 1^r en 2^r.

Detail vellen 5 en 6 van het stadsplan van Rouen door Jacques Gomboust (1655).
 Bovenste vel: linksonder midden: de parochiekerk St.-Cande-le-jeune, linksboven het gerechtsgebouw Le Palais (du Parlement), rechts de kathedraal Notre-Dame-de-la-Ronde.
 Onderste vel: bovenaan midden: de parochiekerk Saint-Martin-le-Pont: de rivier is de Seine.

Zij hadden volgende kinderen te Rouen, Saint-Cande-le-jeune³²:

1. (mogelijk) **Pierre**, gedoopt te Rouen, Saint-Cande-le-jeune op 8 maart 1562 (peters: Pierre Aubery en Pierre Traboillant, meter: Magdalene Varengne): *Le vijie jour dud(it) moys* [maart

1562] fut baptise Pierre de Launay filz de P(ier)re. Par(rain) P(ier)re Aubery, P(ier)re Traboillant, Mar(ai)ne Magdalene Varengne. Dit zou een jong overleden kind kunnen geweest zijn en zijn voornaam zou later opnieuw gegeven zijn aan een later geboren kind. Helaas vermelden de doopregisters van Rouen voor de 16de eeuw géén namen van de moeders, het zou dus ook een kind kunnen zijn van een *andere Pierre de Launay* dan Pierre (sr.), wonend op dezelfde parochie in Rouen.

³² Van deze parochie zijn bewaard voor de 16de eeuw: dopen en huwelijken 1549-1560, 1560-1571, 1571-1572, 1573, 1574-1576, 1584-1588, 1593-1598. De doopregisters vermelden wel niet de voor- of familienaam van de moeder.

2. **Adrian.** Hij was boekverkoper in *Le Compas d'Or* (*de Gulden Passer*) te Rouen. Vanaf 1593 drukte hij ook zelf boeken. Gezien hij zeker volwassen was in 1593 en hij overleed in 1625 (zie verder) schatten we dat hij ca. 1565 werd geboren.

Van en over Adrian de Launay is nog correspondentie bewaard in het Plantijn-Moretus museum te Antwerpen³³. Zoals men weet werd die drukkerij gesticht door Christoffel Plantijn en werd ze sinds 1589 geleid door zijn schoonzoon Jan Moerentorf (Moretus).

Adrian de Launay was een van de eerste boekhandelaars uit Normandië die klant werden bij Moretus en ook degene die er het meest aankocht en voor hoge bedragen. Hij deed als boekhandelaar aankopen vanaf maart 1593 tot 1597 en kwam ook zelf soms naar Antwerpen op zakelijk bezoek zoals in juli 1593, juli 1594, september 1595 en februari 1596. Hij kocht ook bij anderen: in 1593 en 1594 bv. kreeg hij zendingen van een boekhandelaar uit Middelburg, grote volumes religieuze werken.

In briefwisseling aan Moretus leest men hoe in 1598 een andere drukker uit Rouen, Theodore Rinsart schreef dat zijn concurrent de Launay maar over geringe middelen beschikte als zoon van in zaken failliet gegane vader ... De Launay had het in een eerdere brief zelf dan weer over de schulden die Rinsart had bij Moretus. De verstandhouding tussen beide drukkers-stadsgenoten te Rouen was niet goed maar toch reisden beiden het volgende jaar samen naar Brussel. Terwijl Rinsart verder doorreisde naar Luik, nam Adrien de Launay de papieren en schuldbrieven van zijn collega mee en ging in zijn plaats geld ontvangen in Mons, Rijsel en Arras. De Launay beweerde daarna dit geld naar Antwerpen gestuurd te hebben maar volgens Rinsart zou hij het gebruikt hebben om in Rouen "twee of drie kleine zaken" te drukken ...

De moeilijke relatie werd erger in 1605 wanneer de Launay naar Antwerpen ging om een volmacht van Moretus en van een van de dochters van Plantijn (Catharina) te ontvangen om daarmee Rinsart te vervolgen voor zijn schulden. De Launay wenste het liefst zijn rivaal (en dat in onderling akkoord met enkele andere boekverkopers in Rouen) over kop te doen gaan omdat ze hem uit hun stad weg wilden. (Maar uiteindelijk was het wel de Launay die in 1606 Rouen verliet.)

In 1600 lichtte Rinsart Moretus nog in dat de Launay zich ook op 'zijn terrein' begaf: hij had nl. grote hoeveelheden papier aangekocht bestemd voor Arras. In 1605 lichtte Rinsart hem in dat de Launay naar Holland en Zeeland gereisd is.

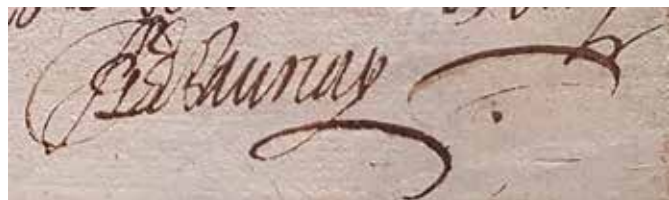
Een in 1600 door de Launay gedrukt werk (zie illustratie) heeft volgend uitgeversmerk: *A Rouen, chez Adrien de Launay, devant le Palais, au Compas d'Or*³⁴. Het *Palais*

³³ Zie vooral: D. PALLIER, 'L'officine plantinienne et la Normandie au XVIe siècle', in: *Annales de Normandie*, 1995, 45-3, pp. 245-264, i.h.b. 258-260. Zie ook: J. D. MELLOTT, *L'édition Rouennaise et ses marches (vers 1600 - vers 1740) ...*, Paris: Ecole des Chartes, 1998: Launay (Adrien de) : libr. à R. puis à Amiens: pp. 34 (een zekere l'Estoile beschuldigde Adrien de Launay ervan om in januari 1602 in Parijs een drukwerk *L'inceste du mariage de Henri IV avec Marie de Medicis* verspreid te hebben), 74, 207. Brieven van Adrian de Launay vindt men in het archief in het Plantijn-Moretus Museum te Antwerpen. Zie ook KBR, Hs., III. 1483 / 120: een brief van Ad. Launay gericht aan: *Au s(ieu)r Jehan Mourentorf Marchand libraire demeurants Au Compas d'or, rue de la Camestrate* [Kammenstraat] A Anvers van 4 februari 1601 (betreft betaling van schulden die Ad. Launay nog had bij Jan Moerentorf).

³⁴ Zelfde naam en adresgegevens van de drukker vindt men ook op de boeken:

betreft het *Palais du Parlement*, het gerechtsgebouw te Rouen. Bijzonder is wel dat Adrien de Launay als boekmerk hetzelfde 'logo' gebruikte als Plantijn, nl. een *gulden passer* en dat hij ook nog eens Plantijns devies *Labore et Constantia* plagieerde en als eigen spreuk *LABORE ET DILLIGENTIA* gebruikte!³⁵

Zijn handtekening vinden we bv. in de brief van 1601:

Handtekening van Adrien de Launay, onderaan zijn brief van 4 februari 1601 aan de Antwerpse drukker Jan Moretus (in de *Gulden Passer*, Kammenstraat) (Kon. Bibl. Brussel, afs. Hs, III 1483/120)

De zaken van de Launay in Rouen verliepen echter niet zo goed. Hij verliet Rouen en vestigde zich kort voor december 1607 te Amiens, rue des Beau-Puits. In 1611 verkreeg hij als drukker te Amiens een alleenrecht voor zes jaar om een bepaald boek te mogen drukken of te doen drukken (het werd gedrukt in 1616)³⁶.

Hij overleed in 1625³⁷.

3. (mogelijk) **Jehan**, gedoopt te Rouen, Saint-Cande-le-jeune op 18 juni 1574: *Le xvij^e dud(it) mois [juni 1574] Jeh(an) de Launay filz de P(ie)re fut tenu p(ar) Jehan Leby.., Je.. Dunel et Ma-*

- N.N., *Non le tresor ny le trias ne le cabinet, moins la beaute, mais plus, la fleur ou l'eslite de toutes les chansons amoureuses et airs de court. Tirez des oeuvres et manuscrits des plus fameux poètes de ce temps*, Rouen : chez Adrian De Launay, 1602;

- P. DE VILLERS, *Méditations sur les mistères principaux de la vie de Jesus-Christ ...*, A Rouen, chez Adrien de Launay, devant le Palais, au Compas d'Or, 1603, in-12, 6 ff, pp. 690;

- F. DE BELLE-Forest, *Histoires Tragiques, extraites des oeuvres italiennes de Bandel & mises en langue françoise*, A Rouen. Chez Adrian de Launay, devant le Palais, au Compas d'Or, Tome I-II: 1603, III-VII: 1604, (met hersneden drukkersmerk).

35 Nog andere drukkers deden dit ook: Balthazar Bellere te Douai (1620) nam Plantijns tekening over maar met devies *Eo omnia unde*; Louis Billaine te Parijs (1675) nam zowel tekening als devies over; Laurent Sonnius te Parijs (1590-1628) nam de passer over maar zonder de hand en met een ander devies; Thomas Soubbron te Lyon (1582-1618) zette de stad Lyon op de achtergrond en gebruikte een ander devies; Roger Jackson in Londen (1607) gebruikte dezelfde passer en hetzelfde devies, enz... (M. ROOSES, *Christophe Plantin imprimeur anversoïsois*, Antwerpen, 2de ed. 1896, p. 377, noot 1).

36 Zie de tekst van het drukprivilege in: R.P.F. PHILIPPE BOSQUIER, *Sermons sur toute la parabole du Prodiges evangelique ...*, Paris, Pierre Chevalier, 1616: *Extrait du privilege du Roy. Par grace & privilege du Roy il est permis à Olivier de Varennes marchand Libraire en l'Université de Paris, & à Adrien de Launay aussi marchand Libraire en nostre ville d'Amiens, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & debiter un livre intitulé Sermons sur la parabole du Prodiges Evangelique, ... Données à Paris le 9 Octobre 1611.*

37 Volgens D. PALLIER, op. cit., te Amiens op basis van G. LEPREUX, *Gallia Typographica, T. I: Flandre, Artois, Picardie*, Parijs, 1909, p. 145 en T. III/1, Parijs, 1912, p. 232.

rie Puchot. Opnieuw dezelfde opmerking: het doopregister vermeldt niet de naam van de moeder, deze Jehan zou dus ook een kind kunnen zijn van een *andere Pierre de Launay* dan Pierre (sr.), wonend op dezelfde parochie in Rouen. Wel merken we op dat wapenheraut Dandelot (zie verder bij III. – PIERRE) wel ook vermeldt dat Pierre (sr.) een broer *Jean* had, wonend te Parijs, die Pierre (sr.) in Brussel nog is komen bezoeken.

4. PIERRE jr., vervolgt onder III.

III. - **PIERRE (jr.) DE LAUNAY**. Hij moet geboren zijn in 1577 of 1578 afgaand op zijn opgegeven leeftijd van 20 jaar in mei 1597 (zie verder). Helaas ontbreken de doopregisters van de parochie Saint-Cande-le-jeune van Rouen voor de periode 1577–1583 (en waar in de jaren ervoor wel twee andere de Launays geboren zijn).

Indien we kijken naar de doopheffers van zijn eigen tien, te Brussel geboren kinderen (zie verder) dan stellen we vast dat er nooit iemand bij is met de familienaam *de Launay*. Zoiets is begrijpelijk als Pierre de Launay jr. een inwijkeling in Brussel was en daar dus geen broers of zusters of andere verwanten van vaderszijde had.

Loopbaan

Tijdens de langdurige gerechtelijke acties aangespannen door de wapenheraut Adriaan Colbrandt (van 1643 tot 1652) tegen de leugens en vervalsingen van Pierre-Albert de Launay schudde Pierre-Albert een (vervalste) kopie van een doopuittreksel uit zijn mouw, afgeleverd door het kapittel van Rouen, Notre-Dame, als zou zijn grootvader Pierre daar gedoopt zijn op 21 maart 1569 (met peter en meter: Pierre de Chalon en Beatrix de Launay). En ook nog uit diezelfde mouw een vervalst contract van 20 november 1585, verleden voor een zekere raadsheer Jean Bigot in het baljuwschap van Rouen, waarbij een zekere Mathieu Alorge zijn zoon een goede opvoeding moest geven, naast nog andere (vervalste) documenten ...

Adriaan Colbrandt maakte brandhout van deze documenten.³⁸ Maar ook gewoon een kleine berekening toont aan dat Pierre de Launay, geboren 21.3.1569 zo goed als onmogelijk de grootvader kan zijn van Pierre-Albert de Launay, geboren Brussel, St.-Goedele 15.11.1611, want dan zou tussen zijn geboorte en die van zijn grootvader er amper 42 jaar en 8 maand liggen of m.a.w. zijn grootvader en zijn vader zouden elk al een zoon gehad hebben op een gemiddelde leeftijd van 21 jaar en 4 maand, dus gehuwd zijn op een gemiddelde leeftijd van 20 jaar (of de ene toch enkele jaren ouder, maar de andere dan gehuwd op een totaal onwaarschijnlijke jonge leeftijd voor een man). Voor één man uit de late 16de eeuw is huwen op de leeftijd

38 L. GALESLOOT, pp. 12-13.

van 20 al vrij onwaarschijnlijk, maar dat zo iets in twee opeenvolgende generaties het geval zou zijn is het nog veel minder ...

Colbrandt voerde aan dat Pierre-Albert de Launays vader Pierre zijn loopbaan zou begonnen zijn als lakei in dienst van de hertog van Aumale³⁹. Dit vergt wat toelichting. Wie was deze 'hertog van Aumale'? Het betreft Karel I van Lorreinen, gouverneur van Picardië (° 25 jan. 1555 – Brussel, 1631), een van de leiders van de Katholieke Liga die in Frankrijk de Protestanten bestreden. Hij werd verslagen in 1589, gevangen genomen en in 1595 veroordeeld voor majesteitsschennis en zijn bezittingen aangeslagen. Hij ging daarop in ballingschap naar Brussel en trad er in dienst van de landvoogden der Spaanse Nederlanden Albrecht en Isabella. Vele van zijn medestanders zochten toen ook hun toevlucht in de Spaanse Nederlanden. III. - Pierre de Launay zou dus naar Brussel meegekomen zijn met de hertog van Aumale bij diens verbanning.

Maar klopt alles in deze herkomstschets wel? Het tijdstip waarop deze III. - Pierre de Launay naar Brussel kwam kan wel kloppen (zie hierna), maar de andere anonieme bron FG 595-18 geeft een heel andere versie van die uitwijking: hij zou nl. verjaagd zijn door zijn vader (!) en zich daarom in Brussel komen vestigen zijn: ... *Pierre de Launay, qui ... fut chassé de son pere, il vint s'établir a Bruxelles, ou il fit le metier d'ecrivain pour l'un et l'autre, et ensuite il fut admis ecrivain chez le Pagador Ortario Ugarte ...* Van de hertog van Aumale is hier geen spoor.

Archiefbronnen brengen meer duidelijkheid (en hoel!) ... Naar aanleiding van de grote inwijking van verslagen katholieken uit Frankrijk werd in de Zuidelijke Nederlanden in 1595-1597 een grote enquête uitgevoerd naar deze vluchtelingen en hun verblijfplaatsen⁴⁰. Hiervoor was op 17 november 1595 een decreet uitgevaardigd *concernant la catholicité des étrangers*. In juli 1597 werd te Brussel een onderzoek gedaan: alle ingewezen Fransen dienden een verklaring in te dienen bij de overheid. Verklaringen werden ingezameld en lijsten werden opgemaakt, die bewaard bleven. En daarin vinden we in een lijst⁴¹ ook een *Pierre de Launay de Rouen facteur d'un marchand a L'isle*. Het is ook de enige *Pierre de Launay* bekend in deze enquête en hij komt helemaal niet voor bij de 72 Fransen die de hertog van Aumale n.a.v. deze enquête opgaf als zijnde in zijn dienst.⁴²

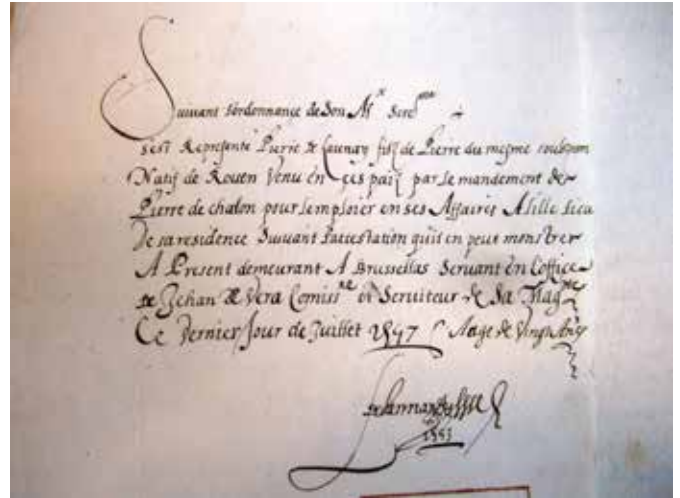
39 GALESLOOT, p. 14.

40 ROBERT DESCIMON, JOSÉ JAVIER RUIZ IBÁÑEZ, *Les Ligueurs de l'exil. Le refuge catholique français après 1594*, Seyssel, 2005. Zie vooral het hoofdstuk *L'origine des réfugiés* en op p. 267 de bijlage: *Dictionnaire des Ligueurs réfugiés, principalement à Bruxelles, pensionnaires du roi d'Espagne*.

41 ARA, Raad van State en Audiëntie, 1398 / 7 met daarin een katern van vier bladen (twee beschreven) met als titel: *Memoire des francois reconneus fuyvant les declarations par eux fournies a Mr l'Audiencier selon l'esdict ...* en op f° 2v onder een subtitel: *Memorie de ceux qui ne nous sont conneuz et qui ont fourny de déclaration suyvant l'edict, desquels on peur s'informer d'ailleurs* een lijst van elf personen met als vierde de Pierre de Launay.

42 DESCIMON, *Les Ligueurs ...*, *Dictionnaire ...*

In de bundel met ingediende verklaringen vinden we bovendien ook nog eens zijn eigen persoonlijke verklaring terug, geschreven in een zeer sierlijk en verzorgd geschrift:

*Suivant l'ordonnance de son Al(tes)se sere(nissi)me
S'est representé Pierre de Launay filz de Pierre du
mesme soubznom
Natif de Rouen, venu en ces paiz par le mandement de
Pierre de Chalon pour l'emploier en ses affaires a Lille lieu
De sa residence suivant l'attestation qu'il en peut monstrier
A present demeurant a Brussellas servant en l'office
De Jehan de Vera commiss(air)re et serviteur de sa Maj(e)ste.
Ce dernier jour de juillet 1597. aage de vingt ans
[getekend] P de Launay 1593 [lees 1597⁴³]*

Hier vernemen we veel: III. - Pierre de Launay was geboren te Rouen in 1577 of 1578 (want hij noemt zich 20 jaar oud), zijn vader heette eveneens Pierre, hij was naar de Nederlanden gekomen in opdracht van een zekere Pierre de Chalon die hem in dienst had genomen voor zijn zaken te Rijsel (Pierre kon hierover [desgewenst] een attestatie voorleggen). Thans verbleef Pierre in Brussel in dienst van een zekere Jehan de Vera, commissaris in dienst van Zijne Majesteit.

Met zijn nu gekende geboortetijdstip te Rouen in 1577-78 is het door Pierre-Albert vervalste doopcertificaat van zijn grootvader Pierre (de vader van Pierre de schrijver) als zou die gedoopt zijn op 21 maart 1569 helemaal naar het rijk der fabelen verwezen (want de grootvader zou dan al in 1577-78, dus op 8-9-jarige leeftijd een zoon verwekt hebben ...).

43 1593 bij de handtekening moet wel een verstrooidheidsfout zijn, de verklaring dateert uiteraard van ná het edict van 17 november 1595 en zelf dateert hij zijn verklaring in de laatste zin als van 31 juli 1597. De tekst luidt: *Gevolg gevend aan de ordonnantie van zijne doorluchtige Hoogheid heeft Pierre de Launay, zoon van Pierre met zelfde (familie)naam, geboortig van Rouen, en in deze landen gekomen in opdracht van Pierre de Chalon in wiens zakelijke dienst hij is te Rijsel, zijn verblijfplaats, blijkens de attestatie die hij kan voorleggen. Thans wonend te Brussel (en) in dienst van Jehan de Vera, commissaris in dienst van zijne Majesteit. De laatste dag van juli 1597. Oud 20 jaar. [getekend] P. de Launay, 1597.*

Hij was dus ook geen lakei geweest in dienst van de hertog van Aumale, maar naar Brussel gekomen als agent van een Rijselse handelaar, maar al snel schrijver geworden in dienst van een commissaris van de koning ... Colbrandt had het dus op dat punt wel verkeerd voor. De bron FG 595-8 die hem ook 'schrijver' noemde heeft het dus bij het rechte eind.

De bron OF 334-9 geeft een andere uitleg aan zijn komst naar de Nederlanden: Pierre zou nadat hij in Rouen zijn vorming in de zijdehandel had afgemaakt in ruzie gekomen zijn met zijn vader, omdat hij zich beter had genoemd in zijn vak dan zijn vader in de wijnhandel, waarop de vader hem een oorveeg verkocht en het huis uitjoeg. Pierre junior zou dan *recta linea* naar Brussel getrokken zijn. Van een Pierre de Chalon, voor wie in hij opdracht naar Brussel was gekomen, is hier geen sprake.

Over de Pierre de Chalon, handelaar te Rijsel, konden we niets terugvinden (was hij misschien handelaar in (o.a.) zijde waarbij Pierre jr.'s opleiding in de zijdehandel nuttig zou geweest zijn?). Wel opmerkelijk is dat in de vervalste doopakte van Pierre jr. (Rouen, "21 maart 1569", zie hoger), gefabriceerd door Pierre-Albert de Launay hij aan zijn vader een peter geeft met naam *Pierre de Chalon*. Toeval?

De rest van het verhaal spoort wel weer met FG 595-8 en OF 344-9 en in de laatste bron worden zelfs iets meer details gegeven. Hij is inderdaad *later* als schrijver in dienst gegaan van *pagador Ortario Ugarte*, want we weten zeker dat hij in 1611 of eerder al beambte/kassier was in dienst van de *pagador*-generaal (d.i. *betaler*-generaal⁴⁴) van het Spaanse leger in de Nederlanden die toen *Hurtuno de Ugarte*⁴⁵ was: deze was zelfs in 1611 de dooppeter van Pierre jr.'s eerste kind (Pierre-Albert de Launay himself).

Pierre jr. noemt zich in een eigen verklaring in juli 1597 in dienst bij een zeker *Jehan de Vera*⁴⁶, commissaris in

dienst van de Spaanse koning. Dat was wellicht zijn eerste opstap naar een ambtelijke loopbaan die hem in dienst bracht van de *pagador*-generaal Ugarte.

Later was de *pagador*-generaal in de Spaanse Nederlanden *Thomas Lopez de Ulloa* die ook door FG 595-9 genoemd wordt. Maar waar deze laatste bron Ulloa de opvolger van Ugarte noemt, noemt de bron OF 344-9 Ugarte's opvolger: *Thomas de Mendieta*. En dit laatste is correct: Thomas de Mendieta volgde Ugarte op en zou zelf pas tegen het einde van de regering van aarts Hertog Albrecht (+ 13.7.1621) worden vervangen door de Portugees *don Thomas Lopez de Ulloa*⁴⁷.

Pierre junior de Launay is dus als schrijver/kassier in dienst geweest van drie verschillende *pagadore*-generaal.

Huwelijk

Hij huwde Catharina VAN ITTEREN (D'ITTRE). Op het proces tegen Pierre-Albert de Launay werd hem ook gevraagd wanneer zijn ouders gehuwd waren. Hij antwoorde dat zij in 1611 gehuwd waren maar dat hij niet wist waar.⁴⁸ We konden geen huwelijk *de Launay / van Itteren* vinden in de Brusselse parochie St.-Goedele waar hun eerste kind (Pierre) in 1611 werd geboren. Mogelijk zijn ze dus in een andere Brusselse parochie gehuwd maar van niet alle Brusselse parochies zijn de huwelijksregisters bewaard voor het jaar 1611 en eerder ... Zij kunnen ook buiten Brussel gehuwd zijn.

Opnieuw geeft OF-334-9 heel wat meer concrete gegevens dan FG 959-8: ... *lequel Pierre [jr.] de Launay ... vint loger en ceste ville [Brussel] au Ververshouck la ou il print cognoissance de certaine Catherine d'lttre, fille naturelle de certain cap(itai)^{ne} d'lttre procréée a Marguerite Bode, lavandière de son stil, laquelle Marg(ueri)^{te} depuis se maria avecq Remy Robiart, masson de son stile, et est enterree sur la cementiere de Saint Gery en ceste ville de Bruxelles tenant le puis (?) que pour lors y estait, estant decede de ceste vie en une maisonnette de l'argille [leem] couverte / d'ardoises [leien] vis à vis les Noires Soeurs...*

Laten we eerst de genoemde plaatsen bekijken. Pierre jr. woonde dus in de *Ververshouck* in Brussel. De *Ververshoek* is een zijstraat van de *Verversstraat*. Beide straten bevinden zich pal in het centrum van Brussel op amper 150 m westelijk van het stadhuis⁴⁹.

Spaans, eerste editie Parijs, 1662.

47 Zie over hem: CH. DE VOS, 'Don Thomas Lopez de Ulloa, premier baron de Limal (1621-1655)', in: *Wavriensia*, 13 (1964), pp. 38-87.

48 GALESLOOT, p. 57.

49 De *Verversstraat* ligt pal in het centrum van Brussel op amper 150 m ten westen van het stadhuis. Het is een oude straat gelegen binnen de eerste stadsomwalling en die eertijds vertrok vanaf het *Groot Eiland*, in het midden onderbroken door de *Verversbrug* over de Zenne. Bij de aanleg van de centrale lanen, waarbij ook een zijsteegje, de *Ververshoek*, verdween, werd de straat opgesplitst en werd het westelijke straatgedeelte ingelijfd bij de *Rijke Klarenstraat*. Het resterende gedeelte werd in 1908 verbreed, gelijktijdig met de aanleg van de *Lombardstraat*. De naam van

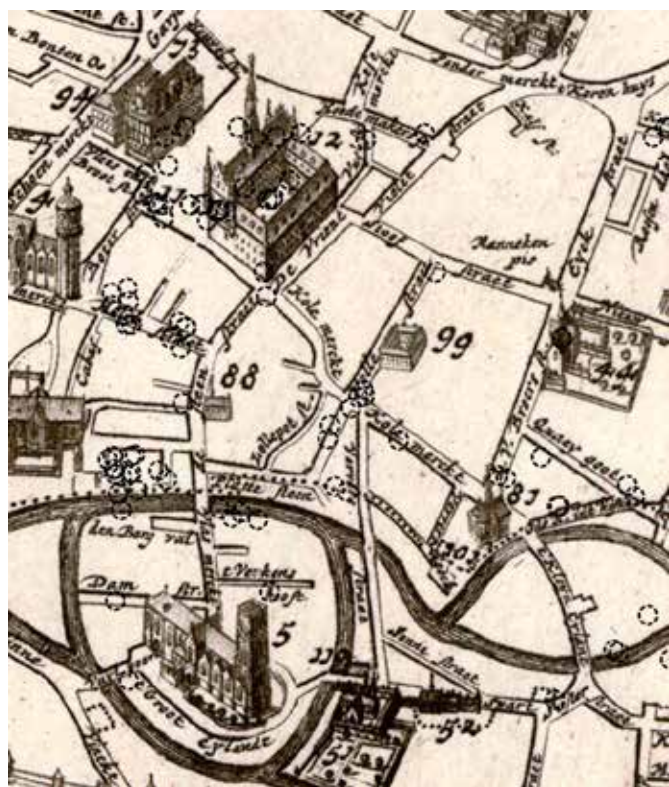
44 *Pagador* komt van het Spaanse werkwoord *pagar* = betalen. *Pagadores* waren de betaalmeesters van de soldij van de Spanjaarden die in de Zuidelijke Nederlanden gelegerd waren. Hij kreeg de mandaten voor betaling van de soldaten en haalde dan de nodige sommen op bij een bankier in Antwerpen waar het Hof een lopende rekening had (J. LEFÈVRE, 'Le Ministère Espagnol de l'Archiduc Albert, 1598-1621', in: *Bulletin de l'Ac. Royale d'archéologie de Belgique*, 1924, pp. 202-232, i.h.b. p. 216).

45 ARA, Archief Raad van Brabant. Processen van de adel, nr. 5206, een dossier uit 1609-11; Archief Simancas, Valladolid (Sp.) waar een rekening is bewaard uit 1616 opgemaakt door *Hurtuno de Ugarte*, *pagador general del ejercito de su Maj. en los estados de Flandes*; D. VAN DE CASTEELE, 'Jean Curtius, associé de Urtino de Ugarte, pagador-général des Pays-Bas, pour l'introduction des machines liégeoises en Espagne, 1616', in: *Bulletin de l'Institut archéologique liégeoise, Tome XVIII*, Luik, 1885, pp. 414-420.

46 Deze persoon konden we niet identificeren. We vinden wel een Jean Antoine de Vera die een boek schreef over keizer Karel en waarin ook wel een (andere) Don Jean de Vera vermeldt wordt, maar de eerste lijkt te laat en de tweede te vroeg in de tijd (en onduidelijk is ook of ze in Brussel hadden verbleven): DON JEAN ANTOINE DE VERA ET FIGUEROA, COMTE DE LA ROCA, *Histoire de l'Empereur Charles*, Brussel, F. Foppens, 1663, een vertaling uit het

Zijn schoonmoeder Catherine Bode, wasvrouw werd begraven op het kerkhof van Sint-Gorik (Saint-Géry) terwijl haar echtgenoot Remi Robiart overleed in een huisje van leem onder leien dat rechtover het klooster van de Zwarte Zusters stond⁵⁰. Deze was metser en zij had hem gehuwd na de geboorte van haar bastaarddochter (Catherine d'lttre, de vrouw van Pierre jr.).

Zoals men kan zien in het onderstaande stadsplan van Brussel van 1711 is de kerk van St.-Gorik vlakbij de Verversstraat/hoek en eveneens vlakbij het klooster der Zwarte Zusters.

Stadsplan van Brussel door Eugène-Henri Fricx, 1711. Bovenaan links het stadhuis van Brussel (nr. 32), onderaan links de Sint Gorikskerk (nr. 5), rechts daarvan het grote klooster der Rijke Klaren (nr. 51) en weer rechts daarvan het kleine klooster van de Zwarte Zusters (nr. 52). De rechte straat van het Rijke Klarenklooster richting stadhuis is de Verversstraat. Net voorbij de brug over het water (de Zenne) is rechts een zijstraat: de Ververshouck.

Met de vaststelling dat al de genoemde plaatsen dicht bij elkaar liggen en op een boogscheut van de St.-Gorikskerk leek het ons wel de gok waard om ook in de registers van huwelijksbeloften van deze parochiekerk

de straat verwijst naar het verversambacht dat hier van oudsher vertegenwoordigd was. Reeds in 1307 wordt gewag gemaakt van een *Vicus Tinctorum* en in 1449 van de *Verwersstraete*. Sinds 2007 wordt ze ook *Mooie Navelsstraat* genoemd, naar de stripreeks van Delaf en Dubuc. (www.ebru.be/Streets/brussel-1000-roversstraat.html).

50 Zie de kaart *Bruxella* van Blaeu, Amsterdam, 1649 (reproductie in D.R. DUNCKER & H. WEISS, *Het hertogdom Brabant in kaart en prent*, Tielt, Lannoo, 1983, p. 116-117). In de legende rechts onderaan is nr. 45: *M(onasteri) Nigrarum Sororum*.

(die bewaard zijn vanaf 1603) te zoeken, niettegenstaande eerder onderzoek in de parochieregisters door GALESLOOT, 1866 en ANB 1869 geen huwelijk had opgeleverd.

En jawel, we vonden een (slordig geschreven) aantekening voor de huwelijksbelofte van *Novembri 1610, 23: Petrus Lames, Catharina de lettere con(iugum) 26 novemb(er)*. Lames kan ook als *Launes* gelezen worden en klinkt in het Frans hetzelfde als *Launay*. De kerk, de voornamen en familienaam *de lettere* én de datum zelf, een jaar en twee weken voor de geboorte van hun eerste kind Pierre-Albert stemmen bijzonder goed overeen met wat kon verwacht worden⁵¹. Wij zijn er dan ook van overtuigd dat dit hun huwelijk betreft.

Zij huwden dus na huwelijksbelofte van 23 november, drie dagen later op 26 november 1610 te Brussel, St.-Gorik.

Catharina van Itteren was een bastaarddochter verwekt door kapitein Jan van Itteren (die ongehuwd overleed) bij Margareta Boudet. Catharinas moeder Margareta Boudet werd ook Margareta van *Bourgondië* genoemd omdat zij, op haar beurt, een bastaarddochter was, verwekt bij een nakomeling uit een van de afstammelingen van (alweer ...) een bastaard van Jan zonder Vrees, hertog van Bourgondië (de tak genaamd *Bourgogne – Amerval*). Margareta Boudet/van Bourgondië trouwde later met Remi Robillard (Robiart). Deze was vroeger knecht geweest van haar natuurlijke vader Jan van Itteren.

Dat Catharina van Itteren als een bastaarddochter van Jean van Itteren was geboren, werd niet ontkend door Pierre-Albert de Launay op zijn proces, maar hij beweerde dat de ouders van zijn moeder, Jean van Itteren en Margareta van Bourgondië later toch wel wettelijk gehuwd waren en dat hun dochter gelegitimeerd was na een verzoek bij de Raad van Brabant⁵². Zaken waar de rechtbank geen geloof aan hechtte. Een andere akte, een (notariële kopie van een) declaratie van 22 juli 1621 van een François d'lttre dat hij aan zijn nicht Catherine d'lttre, toeliet om het volle wapen van haar vader te voeren was eveneens een vervalsing⁵³.

Catharina d'lttre zou begraven zijn op het kerkhof van de Brusselse parochie St.-Gorik (St.-Géry) (volgens de bron FG 959-18 en OF 334-9⁵⁴).

51 In de akte ziet de "I" in *de lettere* er weliswaar uit als een "J" maar dat is geen bezwaar want in die tijd werden I en J als inwisselbare letters beschouwd. Kijken we bv. naar enkele akten ervoor, zoals 11 juli 1609, Johannes Iserbaert x Catharina de Roo dan zijn de initialen J en I van de bruidegom identiek geschreven en ook in bv. 2 dec. 1609, Johannes de Roi x Francisca Impens zijn ook de J van Johannes en I van Impens identiek geschreven. In de 19de-eeuwse naamindex op de huwelijken St.-Gorik werd de naam van de bruidegom ook als *Lames* opgenomen, de naam van de bruid verkeerdelijk als *Delettere*.

52 GALESLOOT, pp. 27-30, 46, 47 en 108-109.

53 GALESLOOT, p. 46 en 108.

54 KBR, Hs., Fonds Goethals 959 f° 18.

In een ander proces gevoerd tegen de broers de Launay voor de Privé-Raad, aangespannen door wapenheraut Robert Dandelot samen met zijn collega wapenheraut voor het hertogdom Luxemburg, hadden dezen het volgende verklaard: Toen een oom van de broers de Launay (een broer van hun vader III. - Pierre), gekomen was vanuit Parijs om een bezoek te brengen aan zijn Brusselse broer, had hij deze in een armtierige staat aangetroffen, want gekleed in een kaal bruin manteltje (*met een cael mantelken van bier en brood couleur*). Zij vermeldden erbij dat deze Parijse broer zelf ook een arme arbeider was. En dat de grootmoeder van de broers de Launay (de schoonmoeder van hun vader III. - Pierre) genoemd werd: *Marguerite la lavandière* (= de wasvrouw) en dat zij bij de heer van Itteren een bastaardkind had gehad, Catharine van Itteren genoemd, waarna deze Marguerite huwde eerst, met een *colschudder* en daarna met een metsersknecht⁵⁵.

Het sociaal milieu geschetst door Dandelot lijkt niet helemaal te rijmen met het feit dat in de doopakten van de kinderen over de periode 1611 tot 1629 onder de doopheffers er regelmatig enkelen zijn die met een predicaat *D(ominus)*, *D.(omina)* of *D(omicel)la* vermeld worden. De ouders moeten dus toch wel omgang gehad hebben met enkele personen van goeden huize.

Misschien wilde Dandelot met opzet een beeld van een (zeer) bescheiden afkomst ophangen? Voor de ouders zelf worden in de doopakten tot en met het voorlaatste kind nooit predicaten gebruikt, maar wel en ook voor beiden in de laatste doopakte uit 1629. Of zat hun oudste, zeer eerezuchtige zoon Pierre Albert, toen een puber van 17, hier al voor iets tussen?

Catharina van Itteren werd begraven op 3 juni 1652⁵⁶ te Brussel in de O.L.Vrouw ter Kapelle kerk naast het grafmonument van de hertogin van Aarschot, tijdens een plechtigheid met tien priesters⁵⁷.

Overlijden en begrafenissen

VAN DEN LEENE, OF-334-9 en FG-959-18 schrijven dat Pierre jr. zou overleden zijn te Antwerpen en begraven op het kerkhof van de St.-Jacobskerk. Dit lijkt op het eerste gezicht toch niet goed te passen bij het feit dat zijn tien kinderen allen tussen 1611 en 1629 te Brus-

sel werden geboren en dat zijn echtgenote in 1652 te Brussel overleed en aldaar in de O.L.Vrouw ter Kapelle kerk werd begraven, waar ook de laatste negen kinderen werden geboren ... Maar indien we zijn loopbaan in acht nemen lijkt dit toch niet onmogelijk. Toen op een vraag in het proces tegen Pierre-Albert de Launay hem werd gevraagd waar zijn vader overleed en begraven werd, antwoordde hij dat zijn vader overleed rond 1646 tijdens de vervulling van een (professionele) opdracht te Antwerpen en dat hij daar ook begraven werd⁵⁸.

Nu was er in Antwerpen inderdaad een *Paggadoors huys* waar de pagador-generaal verbleef. Het stond in de straat genaamd (toen en nu) *Kipdorp*⁵⁹ en de St.-Jacobskerk bevindt zich vlakbij aan het eind van deze straat. Zeker is ook dat er in 1646 in de St.-Jacobskerk twee personen uit dit pagadorshuis begraven werden. In het boekhoudkundig register van inkomsten uit begrafenissen van deze kerk lezen we op datum 11 augustus 1646: *Item den 11 [augustus 1646] is gesoncken inde kercke eenen van de Paggadorye uut het Kipdorp ...* en iets verder lezen we nog *Item den 21 [augustus 1646] isser geweest een sinckinge uut de Paggadoors huys inde kercke van eenen cavalier uut den leger ...* Van de tweede begrafenissen wordt de naam van de overledene vermeld (don Pedro Gomes de Abrea), van de eerste niet⁶⁰.

Maar er is nog een andere bron die zijn begrafenissen aldaar bevestigt. Kort voor 1651 werd door de wapenheraut Engelbert Flaccio⁶¹ een klacht ingediend bij de Raad

58 GALESLOOT, pp. 55 en 56.

59 F.G.V., *Antwerpsch Chronyckje*, Leiden, 1743, p. 197: 1569: ... *hem covoyerende in 't Kipdorp ten huysse van den Pagador ...*

60 Antwerpen, St.-Jacobskerk, register van [inkomsten uit] begrafenissen 1644-1650, resp. f° 49 onderaan en f° 50 (N.B. dit register is opgenomen in de verzameling 'parochieregisters' hoewel het niet echt een 'religieus' begraafregister is maar een boekhoudkundig register van inkomsten uit begrafenissen en jaargetijden. Van de begravenen wordt ook regelmatig geen naam vermeld). De eerste inschrijving vervolgt met: ... *aldernaest sr. Verhaegens, sonder serck, sonder uitvaert te doen. Jo(ann)es Muers. Somma 11 g(ulden) 16 s(chellingen)*. De overledene werd dus begraven naast het graf van heer Verhaegen. De begravene heette ook zeker niet *Joannes Muers* want deze naam komt verder (kort daarna) nog enkele malen voor aan het eind van inschrijvingen in dat register. In het bijzonder ook in de tweede hier geciteerde inschrijving, die vervolgt met: ... *ende is begraven inden Ommeganck, de heeren hebben hem processionaliter gehaelt sonder uitvaert ende serck. Jo(ann)es Muers. Is genoemt don Pedro Gomes de Abrea. Somma 26 g 16 s.* (hier werd dus in een aanvulling (in donkerder schrift) later de naam van de overleden *cavalier* toegevoegd.) Vermoedelijk is de Joannes Muers een koster van de St.-Jacobskerk: een akte van 17 (en ook 24) juli 1647 vermeldt bv. aan het eind *van de Velde custos*, een familienaam die we eveneens regelmatig aan het eind in andere akten aantreffen en een akte van 12 oktober 1647: *Isaack Jacops custos*. We lazen alle inschrijvingen van februari 1644 tot december 1647, de twee geciteerde akten zijn de enige die we vonden m.b.t. het pagadoorschuis, een naam de Launay werd niet aangetroffen.

61 Er zijn twee wapenherauten Flaccio bekend: de broers Engelbert en Felix. Felix Flacc(h)io werd op 28 april 1650 benoemd tot *persevant* (wapenheraut in opleiding) voor het hertogdom Brabant op de plaats die was vrijgekomen door de promotie van zijn broer Engelbert tot wapenheraut van het hertogdom Luxemburg en graafschap Chiny. Zie HENRI DE PINCHART, 'Inventaire des dossiers de procès héraldiques conservées aux AGR à Bruxelles', in: *Le Parchemin*, 1999, pp. 138-153, 306-313 en 379-399; *idem*, 2000,

55 GALESLOOT, p. 14.

56 Datum ook vermeld als overlijdensdatum door GALESLOOT, p. 16.

57 In het 'begraafregister' van Brussel, St.-Michiels en St.-Goedele dat eigenlijk een register is van inkomsten uit begrafenissen in meer dan één Brusselse kerk of op een kerkhof lezen we (p. 81), 1652: *Den 3 junij gesoencken met thien priesters in Capellekercke Mevrouw Catharina Lanaij, naest het huijs van(de) hertoginne van Aertschot boven de prekeren -8-0* (in de onmiddellijke buurt van deze akte vinden we gelijkaardige akten voor begrafenissen in de Maria Magdalena kerk, de Predikherenkerk of op het Minderbroederskerkhof). In het begraafregister van O.L.Vrouw ter Kapelle zelf lezen we op f° 35v: *junius 1652, den 3en: Begraeven Jo.e Lanij inde kercke in Ste Goedelenprochie met eene carosse en op f° 36: junius 1652, den 16en is begraeven ende gedaen den vuytvaert van Jo.e Launeij in Ste Goedelen prochie.*

van Brabant tegen de broers de Launay omdat dezen als aandenken aan hun vader in de Antwerpse St.-Jacobskerk een afbeelding hadden laten plaatsen van het familiewapen van de Bretonse adellijke familie de Launay (waarmee ze niets te maken hebben)⁶². De klacht was aanleiding tot een proces dat aansloopte van 9 september 1651 tot 31 augustus 1655. Flaccio verloor overigens dit proces: zijn klacht werd onontvankelijk verklaard en hij diende de proceskosten op te hoesten. De broers de Launays waren er in geslaagd de rechters te overtuigen van hun leugens over hun fictieve verwantschap met deze Bretoense adellijke de Launays ...

Het lijkt dus wel vast te staan dat III. – Pierre de Launay te Antwerpen overleed en in de St.-Jacobskerk werd begraven (waarom zijn lijk niet naar Brussel werd overgebracht om op zijn thuisparochie O.L.Vrouw ter Kapelle begraven te worden blijft nog wel onduidelijk). Misschien is Pierre de Launay die - niet bij naam genoemde - "eenen van de Paggadorye" die op 11 augustus 1646 begraven werd in de kerk zonder zerk? VAN DEN LEENE spreekt wel van een begrafenis op het kerkhof: ... *enteré en la Ville d'Anvers sur la semetiere de l'Eglise Paroiche de S. Jaques* maar misschien verwacht hij omdat het een begrafenis in de kerk was zonder zerksteen of anders verwacht hij met zijn echtgenote Catherine d'lttre die wel op een kerkhof (Brussel, St.-Gorik, zoals vermeld in FG 959-18) begraven werd.

Hij zou (nog steeds volgens FG 959-18) in die kerk begraven zijn voor de deur van de eerste kapel aan de linker kant bij het binnenkomen via de grote poort – dit zou dan voor de St.-Gertrudis kapel zijn⁶³.

Kinderen

Pierre jr. de Launay en Catharina d'ltteren hadden de volgende kinderen⁶⁴:

-
- pp. 51-56, 309-313 en 468-474; *idem* (2001) pp. 158-159; *idem*, 2002, pp. 314-317 en 459-475; *idem*, 2003, pp. 227-233 en 312-316; i.h.b., 2003, p. 314. De oudst gekende activiteiten van Engelbert Flaccio als persevant zijn van 1648 en 1649 en betreffen toevallig ook klachten op inbreuken op de heraldische wetgeving in de Antwerpse St.-Jacobskerk (H. DE PINCHART, 'Inventaire ...', 1999, p. 140 (band 5) 1649: tegen Van den Berghe-weduwe Baseliers; p. 152 (band 25) 1648: tegen Fredericx).
- 62 Zie GALESLOOT, p. 56, noot 1. We vinden de naam de Launay niet in de *Verzameling der Graf- en Gedenkschriften van de provincie Antwerpen, vol. 2, Antwerpen, parochiekerken, dl. 1: Opschriften van St.-Jacobskerk*, Antwerpen, 1863.
- 63 Zie het grondplan van de Antwerpse S.-Jacobskerk in het in vorige noot vernoemde werk, p. XLIII: de eerste kapel links bij het binnenkomen door de grote poort is de S. Gertrudis kapel, deze wordt beschreven op pp. 283-289, een naam de Launay wordt daar niet vermeld.
- 64 GALESLOOT, 1866 en ANB 1869 geven beide een overzicht van de kinderen in dit gezin, maar met weinig details en in beide gevallen ook niet foutloos zoals bleek na raadpleging van de originele parochieregisters. GALESLOOT vermeldt p. viii nog dat de broers de Launay in hun handschriften nog twee broers vermelden 'dont les généalogistes ne parlent pas': Jan Baptist, kapitein die sneuvelde bij de verovering van het Palatinaat door Turenne en Jan Frans ook kapitein, die eveneens sneuvelde in de strijd. Maar in zijn appendix vermeldt GALESLOOT toch wel degelijk een *Jean-François*, geboren

1. **PIERRE-ALBERT** (ged. Brussel, St.-Goedele, 15 november 1611), zie verder onder IV.
2. **Joannes Baptiste**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 31 augustus 1613 (peter: *Christianus van Seneffe*, meter: *Mechtelt du Sellier weduwe van Ghent*)⁶⁵.

Deze doopgegevens zijn niet vermeld in het werk van GALESLOOT uit 1866 en evenmin in ANB 1869. GALESLOOT vermeldt enkel dat de broers Pierre-Albert (° 1611) en Jean (° 1624) de Launay in hun handschriften ook een broer *Jean Baptiste* vernoemen en hij lijkt twijfels te hebben of die ook werkelijk bestaan heeft. Indien we de gekende geboortes tussen november 1611 en mei 1629 in het gezin van hun ouders nader bekijken merken we op dat tussen het eerste en tweede kind er een ruimte van 40 maanden is. Daarin zou er een geboorte kunnen geweest zijn (rekening houdend met de normale duur van een zwangerschap, negen maand plus de één tot anderhalf jaar lange onvruchtbaarheid van de moeder tijdens de zoogperiode). Het midden van deze 40 maand valt op half juli 1613. We hebben dan ook alle doopakten van de O.L.V. ter Kapelle parochie van het jaar 1613 doorgelezen en vonden inderdaad een doopakte van 31 augustus voor een *Joannes Baptista* zoon van *Pierre de Launeij* en *Catherina d'lttheren*! Bij nakijken hoe voor deze doop de familienaam vermeld staat in de chronologische index blijkt er "de Couroneij" te staan, een totaal verkeerde lezing dus van de, in de akte slordig geschreven naam *de Launeij*. Wat verklaart waarom deze doop door de onoplettende 19de-eeuwse auteurs gemist werd.

In hun handschriften vermelden de broers over Jan Baptist dat hij 'als kapitein sneuvelde bij de verovering van het Palatinaat door Turenne' (die verovering greep plaats in de zomer van 1674 (slag bij Sinsheim), hij zou toen 60 jaar oud geweest zijn, wat ons voor een militair nogal oud lijkt om dan nog strijdend aan een veldslag deel te nemen

3. **Alexander**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 18 maart 1615 (peter: *D.(ominus) Remaelus Robti (?)*, meter: *D.(omina) Helena de Monceau*).
4. **Anna Maria**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 1 september 1617 (peter: *Jacob Voul*, meter: *D.(omina) Juliana de Coijcq*). Zij huwde te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 15 augustus⁶⁶ 1638 – en toen genoemd *Anna Maria Juliana* – met Hendrik Blanrochet, kapitein (getuigen: *Utroppa rente sponsae; D. Jo(ann)e de Bury D(omin)o Bart. Com. Multisas (?) alys sins (?) Juliano*).
5. **Joannes Franciscus**, gedoopt te Brussel, O.L.V.

-
- 28 september 1619 (hij spreekt dus zichzelf tegen) ...
- 65 Doopregister, p. 53: 31 augustus 1613: *Joa(nn)es Bapt(ist)a*, [z.v.] *Pier(re) de Launeij* [en] *Catharina d'lttheren* ([peter:] *Christianus van Seneffe*, [meter:] *Mechtelt du Sellier weduwe van Ghent*).
- 66 ANB 1869, p. 339 schrijft verkeerdelijk *avril*.

ter Kapelle op 28 september 1619 (peter: *Stephanus van Issche* in naam van *D.(ominus)* (heer) *Franciscus van Itteren canonici Mechlinien(sis)* (kanunnik van de Mechelse kathedraal) meter: *Catharina vander Meiren* in naam van een dochter van *Anna de Bucq*⁶⁷).

In hun handschriften vermelden de broers over Jan Frans dat hij ook als kapitein sneuvelde op het slagveld.

6. **Adriana**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 12 april 1622 (peter: *D.(ominus) Franciscus Mariotte*, meter: *D.(omina) Adriana van Itteren*).
7. **JEAN**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle, 18 maart 1624, zie verder onder IV.bis.
8. **Philippina**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 7 augustus 1625 (peter: *coronel* (kolonel) *Philippe Da(r) (?) Aregsuge Averdeiny (?)*, meter: *Dona Melchiere de Melin..eta*). Zij huwde te Brussel, O.L.V. ter Finis-terrae op 2 maart 1655 – en toen genoemd *Philippa Eugenia* – met Jacob Pletincq, *armiger* (wapendrager, page, schildknaap), heer van Rosée, Jostine enz... (getuigen: Romanus le Febvre, schatbewaarder en heer *Petrus Albertus de Launij*, die zich toen in de huwelijksakte liet optekenen als ridder en heer van Oisel, enz...). In de doopakten van twee van hun dochters wordt de vader genoemd de Lumay dit Pletinc(K)⁶⁸.
9. **Isabella Cornelia**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 28 januari 1627⁶⁹ (peter: *D. Martinus de Foubar*, meter: *D.a Cornelia de Melz*).
10. **Emanuel Philippus**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 6 mei 1629 (peter: *D. Emanuel princeps Portugale*, meter: *D. Isabella Craij*) (in deze doopakte lieten de ouders hun namen en deze van de doopheffers voorafgegaan door de predicator *D.(ominus)*, *D.(omina)* optekenen. Het gebruik van deze predicaten in andere akten komt maar af en toe voor en dat alle vier dit predicaat hebben is zeldzaam. In de doopakten van 1625 en eerder werden geen predicaten gebruikt bij de ouders, alleen soms bij de doopheffers.)

67 Als doopheffers worden vermeld: *Stephanus van Issche no(min) e D. Fran(cis)ci van Itteren canonici Mechlinien(sis)*; *Catharina vander Meiren no(min)e filia Anna de Bucq*.

68 Doopregister Brussel, St.-Katelijne: *Eodem* [11 januari 1657] *baptizata est Florentia Adriana filia D. Jacobi de Lumay dit Pletinc, chl'r, sr. de Roseij et D. Philippine Eugenie de Launay. Suseperunt Messire Florentius, baron de Brandenbourg viscomte d'Esclais; Domina Adrienne de Caestre de Brimeu; Eodem* [26 sept 1659] *baptizata Catharina Eugenia filia D Jacobi de Lumey dictus Pletincq Eques, toparca de Rozee et Philippe Eugenie de Launaj. Susceptores Jo(annes) de Launaj Eques ordinis Christi et Catharina Francisca de Launaj.*

69 GALESLOOT, 1866 p. 113 en ANB, 1859 p. 339 vermelden beide verkeerdelijk 8 januari 1627. De ouders worden in de doopakte vermeld als *Petrus de la Najj* en *Catharina Ditter*.

IV. – PIERRE ALBERT DE LAUNAY. Hij werd gedoopt als Petrus (zonder tweede voornaam) te Brussel, St.-Goedele op 15 november 1611 (peter: *Hurtuno*⁷⁰ *de Ugarte, pagador g(ene)ralis*; meter: *D(omicel)la Maria Hannoye*). Zijn dooppeter was dus allicht de pagador-generaal waar zijn vader bij in dienst was.

Hij huwde met Louise Adrienne VAN ZINNICQ⁷¹, gedoopt te Molenbeek St.-Jan op 20 september 1622 (peter: Alexander van Hamme, meter: Adriana Immeloot, echtgenote van Hendrik van Croonendael, schatbewaarder-oorkondenbewaarder van Financiën). Zij was een dochter van François van Zinnicq (Brussel, 1569 - Molenbeek, 1646) en van zijn tweede echtgenote Louise van Hamme gezegd de Guevara. Zij overleed op 11 mei 1657 en werd begraven in de kelder van haar familie in de St.-Goedele kathedraal.

Hij overleed te Brussel, St.-Michiels en St.-Goedele op 27 september 1694.

Zie voor zijn biografie het eerste deel van onze bijdrage.

Zij hadden volgende kinderen:

1. **Catharina Alexandrina**, gedoopt te Brussel, St.-Michiels en St.-Goedele op 20 november 1644 (peter: Alexander van Sinnicq in naam van Franciscus van Sinnicq, heer van Koekelberg, meter: *Catharina ...om*)⁷². Zij huwde (als *Catharina Francisca*) te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 30 maart 1665 met François Gaspar Casimir D'Hardoncq (getuigen: Johannes van Heligon, priester en Petrus Albertus de Launay (die zich laat optekenen als *Petrus Albertus baro de Launay*)⁷³).
2. **Pieter**, gedoopt te Brussel, St.-Michiels en St.-Goedele op 28 maart 1646 (peter: Petrus Roberti, raadsheer en commissaris van financiën; meter: Cecilia van Sinnick in naam van Maria van Sinnick)⁷⁴.

70 De voornaam lijkt voorafgegaan door een afkorting *D..s* (?) en geschreven als *Ertuyte*.

71 Voor de familie van Zinnicq, zie vooral: D. VAN DE KERCHOVE DIT VAN DER VARENT, 'La famille van Zinnicq de Bruxelles', in: *Le Parchemin*, 1990, n° 268, pp. 232-265, i.h.b. pp. 243-244.

72 Doopregister f° 57: *Catharina Alexandrina filia de Petri de Launaj, consilarij et ?orre??? g(ene)ralis ... et d(omi)na Ludovice de Sinnicq; susceptores sunt d. Alexander van Sinnicq no(mine), d. Francisci van Sinnicq d(omi)n(u)s temporalis in Koekelberch et D(omi)na Catharina ..om.*

73 Huwelijksregister f° 50v: *Contraxerunt matrimonius die trigesima Martij 1665. Testes fuerunt D(ominus) Jo(ann)es Van Heligon (?) p(res)b(ite)r, D(ominus) Petrus Albertus Baro de Launay, pater sponse, D(ominus) Gaspar de Smit, domino principi de Baden a consily et D(omino) Henricus de Suter prefectus cohortis equitus sub copijs D(omi)ni principis de Baden, Ill(ustris)us D(ominus) Archiepus Mechlini, ex parte sponse et Rad.. D(omino) vicarius In-lis exeratis ie... ex parte sponsi, dispensar... tribus proclama..bus et tempore clauso.*

74 Doopregister f° 137: *Petrus filius d. Petri de Lonaj, conciliarij et correct..us artillerie armoris Regne suae ma(jesta)tis et domicella Ludovice van Sinnick. Suseceptores sunt d. Petrus Roberti,*

3. **Hendrika Jacoba**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Finis-terrae op 3 februari 1651 (peter: Jacobus de la Torre, meter: Hendrika van Lotharingen, prinses van Salsburg, Leilus, enz...)
4. **Alexander Jacob**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Finis-terrae op 21 november 1651 (peter: Bartholomeus Salinas, decaan van het kapittel van Anderlecht; meter: Ludocia van Zinnik) (later: Alexander Franciscus van Zinnik, heer van Koekelberg en Jacoba van Zinnik).
5. **Anna Romana**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Finis-terrae op 1 juli 1655 (peter: Fomanus le Fevre, meter: Anna van Hamme).
6. **Louise Bonne**, gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Finis-terrae in nood op 4 mei 1657 en plechtig gedoopt op 29 juni (peter: Bartholomeus Salinas, decaan en kanunnik van de collegiale kerk van Lier, meter: Bonne Laurentia, echtgenote van de heer vander Loo, koninklijk rekenmeester). Zij huwde te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 20 maart 1678 met Joannes Bernardus Herduncq (die zich laat optekenen als *baro de Herduncq*) (getuigen zijn niet ingevuld)⁷⁵.

IV.bis. – JEAN DE LAUNAY. Hij werd gedoopt te Brussel, O.L.V. ter Kapelle op 18 maart 1624 (peter: Echoa (?) Goris de la Torra i Boutroij, meter: Anna van Vourry in naam van Elisabeth van Ittere).

Hij huwde te Brussel, O.L.Vrouw ter Kapelle op 22 januari 1647 met Marie DE BROYART.

Zie voor zijn biografie het eerste deel van onze bijdrage.

Zij hadden slechts één zoon:

1. **Jean Louis**, gedoopt te Brussel, O.L.Vrouw ter Kapelle op 23 februari 1648 (peter: heer Petrus de Launay, ridder, raadsheer en controleur van de artillerie, meter: vrouw Ludovica Adriana van Zenick).

In 1669 was hij als 21-jarige soldaat in dienst van het regiment van de prins van Baden. Later was hij kapitein in dienst van de Verenigde Provinciën. Toen zijn ouders in Doornik woonden vanaf ca. 1673 verslechterde zijn relatie met zijn vader en ook zijn moeder had op een bepaald ogenblik een klacht tegen hem in verband met een gift die zij hem had gedaan in 1673.

conciarius et commissarius finantiarum ac et domicella Cecilia van Sinnick, no(m)i(n)e domicella Marie van Sinnick viduae d(omi)ni Semeth.

75 Huwelijksregister f° 154v: *Prenob: d(ominus) Jo(ann)es Bernardus baro de Herduncq etc... / Prenob: d(omicel)la Bona Ludovica de Launaj / Testes ... [niet ingevuld] / Assistens ad:vi:d: esaadu.. Franciscus de .randele s:L: suror de ..sezete de commissione Je.. d: arch..esi et disp: iij bannis et tempore clauso*

Hij was blijkbaar een driftige kerel. Hij hield ervan om, wanneer hij geen zin had om een schuldeiser te betalen, zijn argumenten kracht bij te zetten met stokslagen ... Toen een van zijn slachtoffers hem voor de rechtbank daagde, aarzelde Jean-Louis niet om tegen de sergeant van de Proost en Gezworenen van Doornik die in naam van de schuldeiser hem benaderde zijn degen te trekken en hem te verwonden. Daarop werd zijn arrestatie bevolen. Maar zijn vader, die ook in Doornik al invloedrijk was, kon opschorting van uitvoering bekomen.

Gebruikte afkortingen:

ANB: Annuaire de la noblesse Belge

ARA: Algemeen Rijksarchief, Brussel

Hs: handschrift

KBR: Koninklijke Bibliotheek, Brussel

RK: Rekenkamers

Bijlage 1 : KBR, Fonds Goethals, nr. 959 f° 18

F° 18r

Reflexion sur cette patente

Que Pierre Albert et Jean de Launay ont / démontrés fausement qu'ils estoient files de Pierre / de Launay et dame Catherine d'lttre fille naturelle de Messire / Jean d'lttre et de Margerite de Bourgogne, / au lieu de dire qu'ils estoient fils dudit Pierre et / de la ditte Catherine d'ltre fille batarde d'un / certain capitaine nommé d'lttre et de certaine / Margeritte de Bode lavandiere de son metier.

Notes encore que le dit Pierre de Launay avoit un frere [in het schema evenwel als een oom afgebeeld] / Adrien de Launay marchand libraire au Compas d'Or a / Rouen; le dit Pierre [hier moet hij in feite schrijven: de vader van deze Pierre, ook Pierre genaamd'] fut serviteur a un marchand de vin / lequel etant decede il se maria a sa veuve et en / procrea Pierre de Launay, qui a la suite / fut chassé de son pere, il vint s'établir a Bruxelles, / ou il fit le metier d'ecrivain pour l'un et l'autre, et / ensuite il fut admis ecrivain chez le Pagador Ortario / Ugarte [lees: Hurtino Ugarte] et apres le depart de celui-cij il fut admis en / la meme qualité ou comme official chez le s(ieu)r Illoa. [lees: Ulloa] /

C'est alors qu'il se maria a Bruxelles avec la ditte / battarde d'lttre procrée comme cij dessus est dit de / Margerite de Bode et en procrea Pierre Albert et Jean de Launaj. Apres la mort de son / mari, elle se remaria a un nommé Remi Robiart, masson / de son metier, elle est enterrée sur le cimeticrre de S(aint) Gery / a Bruxelles⁷⁶. [elle heeft allicht

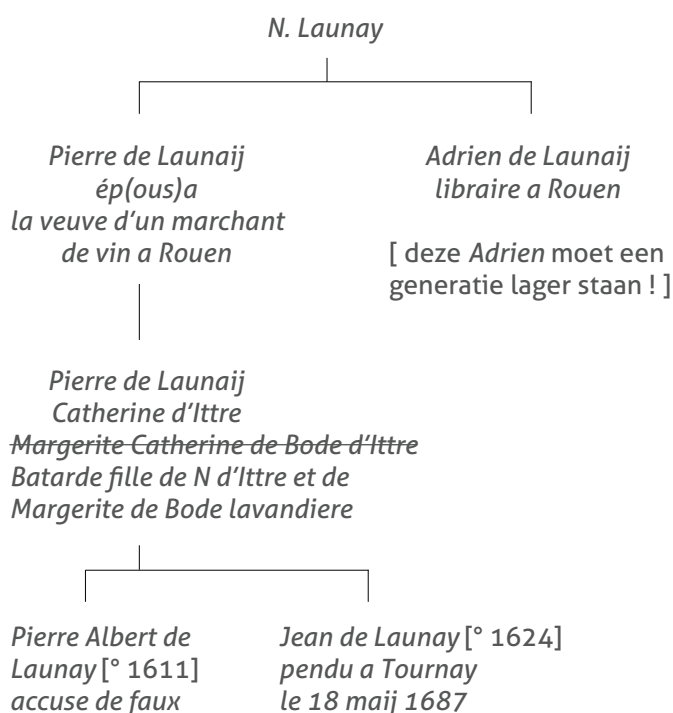
76 Dit is niet meer verifieerbaar: van de Brusselse parochie St.-Gorik (St.-Géry) zijn nog alleen registraties van overlijdens en begrafenissen van na september 1659 bewaard.

telkens betrekking op Marguerite de Bode, niet Catherine d'lttre] *Le dit Pierre Albert* [moet 'Pierre' zijn, de vader van Pierre Albert] *son fils* [dit moet weggelaten worden] *mourut à Anvers et fut / enterré en l'Eglise de S(aint) Jaques devant la porte de la / premiere chapelle a la main gauche en entrant par / la grande porte, cecy est a trouve à la Chambre Fiscale / du Grand Conseil de Malines, ou le dit Pierre Albert fut adjourne / pour crime de faux le 12 7bre 1671.*

Quand a Jean de Launay frere du dit Pierre Albert / il fut condamne par sentence du Souverain Conseil / de Brabant a avoir le poing coupé et puis pendu et / etrangle pour avoir fait des faux acts et pris la / qualité de Baron avec les armes en plain de la / famille d'lttre et Bourgogne, laquelle sentence fut / execute en effigie en la fautte du dit Jean, / cette sentence en date du 12 janvier 1673 a due etre / graver sur une lame de cuivre pour etre exposee./

F° 18v

en la sale du dit Conseil, il fut cependant en .. / pris a Tournay ou il fut reellement pendu le 18 / maij 1687

Bijlage 2 : ARA, Officie-fiscaal van de Grote Raad van Mechelen.

Dossiers. Werkbeschrijvingen, nr. 334, doc. 9

[ook in deze tekst is Adrien de Launay, drukker-boekhandelaar te Rouen een generatie te hoog gesitueerd]

Adrien de Launay vendeur de livres ou Compas / d'Or à Rouan [Rouen] avoit un frere appelle Pierre, / serviteur d'un certain marchand de vin audit / Rouen, lequel marchand de vin estant venu a / mourir, sa vefve print ledit Launay pour son / second mary et procreèrent par ensemble Pierre de / Launay, lequel Pierre ayant achevé les ans de sa / preuve de merchier de soye audit Rouan et / estant tombe difference avecq sondit pere sur la / preuve de certain vin et soustenoit contre / sondit pere que sa preuve estoit meilleure que / la sienne, ledit son pere luy donna un soufflet⁷⁷ / et l'enchassa hors sa maison,

et ne scavant ledit / filz de quel bois faire flesches vint directement / en ces Pays Bas en la ville de Bruxelles, la ou pour / argent il commença a escrire pour l'un et / l'autre, et en ceste entremise tombe es mains du s(eigneu)r / Ortario Ugarte [lees: Hurtino Ugarte] lors pagador, lequel / en apres estant party pour faire l'office de pagador / en Allemagne, et succede en sa place le sieur / Thomas de Mendieta⁷⁸ se mit a service au mesme / office pour officiel touchant les comptes que ledit / s(ieu)r Mendieta devoit rendre, et en apres a continué / sondit ministere avecq le sieur Illoa [lees: Ulloa], perce qu'il / avoit appris le stile de former les comptes / que les pagadors devoient rendre,

lequel Pierre / de Launay s'estant defuy comme dict est de / son père, vint loger en ceste ville au Ververs / houck la ou il print cognoissance de certaine / Catherine d'lttre, fille naturelle de certain cap(itai)^{ne} / d'lttre procrée a Marguerite Bode, lavandière / de son stil, laquelle Marg(ueri)^{ne} depuis se maria / avecq Remy Robiart, masson de son stile, et est / enterree sur la cementiere de Saint Gery en / ceste ville de Bruxelles tenant le puis (?) que pour / lors y estait, estant decede de ceste vie / en une maisonnette de l'argille [leem] couverte / d'ardoises [leien] vis à vis les Noires Soeurs⁷⁹,

et led(i)t Launay / est mort en Anvers et enterre en l'Eglise / de Saint Jacques devant le porte de la premier / chapelle a la main gauche en entrant la / grande porte.

77 Muilpeer, slag in het gelaat.

78 Hij was inderdaad de opvolger van Hurtino de Ugarte, hij volgde hem op aan het eind van de regering van aartshertog Albrecht (+ 13.7.1651 (J. LEFÈVRE, 'Le Ministère Espagnol ...', p. 218).

79 Het klooster der Zwarte Zusters was vlakbij de Verversstraat, zie de kaart *Bruxella* van Blaeu Amsterdam, 1649 (reproductie in D.R. DUNCKER & H. WEISS, *Het hertogdom Brabant in kaart en prent*, Tiel, Lannoo, 1983, pp. 116-117). In de legende rechts onderaan is nr. 45: *M(onasteri) Nigrarum Sororum*.

Bijlage 3 : bibliografie (in chronologische volgorde)

- JAC. ANT. KERCHOF, 'Launay' (Hs stadsbibl. Brugge)
Genealogie in handschrift met tekening en blazoenering wapen, 5 en 3 generaties.
- A. BOREL D'HAUTERIVE, 'Archives du Collège héraldique de Belgique. Les Frères de Launay, généalogistes aux Pays-Bas', in: *Revue Historique de la Noblesse*, Parijs, 2 (1841), pp. 109-110.
Korte biografische schets van de broers.
- DE REIFFENBERG, 'Archives du Collège héraldique de Belgique. De la Nobilomanie', in: *Revue Historique de la Noblesse*, Parijs, 2 (1841), pp. 158-165, i.h.b. pp. 163-164.
Korte vermelding van Pierre-Albert de Launay, waarbij hij verward wordt met zijn broer Jean.
- DE REIFFENBERG, 'P.-A. de Launay', in: *Annuaire de la Bibliothèque royale de Belgique*, Brussel, 3 (1842), pp. 227-231.
Iets langere biografie van Pierre-Albert de Launay (nu niet meer verward met zijn broer).
- DE REIFFENBERG, 'Mélanges bibliographiques. Observations rétrospectives. P.-A. et J. de Launay', in: *Annuaire de la Bibliothèque royale de Belgique*, Brussel, 6 (1845), pp. 236-237.
Betreft een vervalste genealogie Broyaert, familie van Pierre-Albert de Launay's echtgenote Marie en een drukwerk *Mémoires généalogiques et héroïques de illustre famille de Pipenpoy par le sieur De Launay* (1645), in -4°, 21 pp.
- N.N., 'Un faux de Jean de Launay. La famille Broyart', in: *Annuaire de la noblesse Belge*, 1855, pp. 285-288.
Betreft het door CHRISTYN, in zijn *Jurisprudentia heroica* gepubliceerd diploma van ridder voor Luc de Broyart, verleend door keizer Karel en overdraagbaar op al zijn afstammelingen. Ontmaskering als een vervalsing door Jean de Launay (x Marie Broyaert).
- LOUIS GALESLOOT (1821-1884, diensthoofd Rijksarchief te Brussel) *Pierre-Albert et Jean de Launay, hérauts d'armes du duché de Brabant. Histoire de leurs procès (1643-1687)*, Brussel, 1866, in-8°, xvi + 116 pp., 1 plaat.
- N.N., 'Les frères de Launay. Leurs procès et leur généalogie', in: *Annuaire de la noblesse Belge*, 1869, pp. 337-341.
Korte bespreking van het boek van GALESLOOT met enkele genealogische gegevens uit de parochieregisters van Brussel (O.L.V. ter Kapelle en St.-Goedele).
- PAUL BERGMANS, 'LAUNAY (Jean DE), héraldiste (1624?-1687)', in: *Biographie nationale de Belgique*, Brussel, 11 (1890-91), pp. 448-449; Id., 'LAUNAY (Pierre-Albert DE), héraut d'armes, généalogiste (début du XVIIe s.-1694)', in: *Id.*, Brussel, 11 (1890-91), pp. 449-451.
- J. TH. DE RAADT, 'Note sur les frères Pierre et Jean de Launay', in: *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*, Brussel, T. 10 (1896), pp. 463-468.
Met reproductie van het portret van Pierre-Albert de Launay, gegraveerd door Lucas Vorsterman, naar Jacob van Weerden.
- HENRI AUGUSTE OMONT, *Recueils généalogiques du Baron de Launay, conservés à la Bibliothèque nationale (mss. français 31812-31861)*, Parijs, Libr. Émile Bouillon, 1897.
- Bⁿ DE BORMAN, 'Chartes apocryphes publiées par Foppens' en 'Post-Scriptum', in: *Annuaire de la noblesse Belge 1913*, I, pp. 363-389 (uittreksel uit *Bulletin de la Commission royale d'Histoire de Belgique*, 32 (1913)) en pp. 389-391.
Over vervalste oorkonden van 1300 of ervoor, gepubliceerd door Foppens in 1723.
- A. HOCQUET, 'Le faussaire Jean de Launay: son interrogatoire à Tournai (11 avril 1687)', in: *Annales de la Société Royale d'Histoire et d'Archéologie de Tournai*, 19 (1934), pp. 89-107 en overdruk, Doornik, Casterman, 1935, 23 pp.
- CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, 'Les manuscrits de Jean de Launay', in: *Tablettes des Flandres*, T. 8 (Brugge, 1960), p. 6 en pp. 241- 279
Over de handschriften in beslag genomen in zijn woning en bewaard in Bibl. nat. te Parijs: met inhoudsoverzicht der 50 handschriften, nrs. 31.812-31.861, met naamtafel. Voorafgegaan door een korte biografie van beiden.
- Y. SCHMITZ, *Les della Faille, I. Des origines au XVIIIème siècle*, Brussel, 1965, pp. 3-13: H.1: *Légende et vérité*.
- PH. DE GHELLINCK, 'Du danger d'être faussaire au XVIIe siècle ou l'exécution de Jean de Launay à Tournai', in: *Publications extraordinaires de la Société d'histoire et d'archéologie de Tournai*, T. I, 1984, pp. 47-76.
- L. DUERLOO, 'Qui était qui à la chambre héraldique au XVIIIe siècle', in: *Le parchemin*, 53 (1988) pp. 218-256.
- N.N., 'Armoiries et généalogies au XVIIe siècle: Les herauts d'armes et faussaires Pierre et Jean de Launay', I; idem, II; 'Faussaires et généalogistes au XVIIe siècle, Jean "baron" de Launay', in: *Votre Généalogie*, n° 13, 14,15 (2006/6,8,10).
- D. DELGRANGE, *Impostures héraldiques au XVIIème siècle. Les frères Pierre et Jean de Launay "pseudo barons de Launay". Généalogistes, héraldistes, faussaires, s.l., s.d. [Wasquehal (F), 2013], 87 pp; 2de ed. 2017, 100 pp.*
- P. DONCHE, 'Geknoei met kwartierstaten en familiewapens voor Pedro Coene uit Sevilla (ca 1680)', in: *Heraldicum Disputationes, kwartaalblad voor heraldiek*, Wijnegem, Homunculus, XX (2015), nr. 4, pp. 113-126.